

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra komunikace

Bc. Tomáš Borovec

Eschatologie Křesťanských sborů
v České republice

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. et Mgr. Jaroslav FRANČ, Th.D.

2024

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 22. dubna 2024

.....
Tomáš Borovec

Děkuji vedoucímu bakalářské práce doc. Mgr. et Mgr. Jaroslavu Francovi, Th.D. za odborné vedení a poskytnutou pomoc při jejím vypracování.

Obsah

Úvod	6
Eschatologie.....	8
1. Vysvětlení pojmu	8
2. Eschatologie ve Starém zákoně	9
3. Eschatologie v Novém zákoně	10
4. Smrt	13
5. Posmrtné očištění	15
6. Posmrtný soud	18
7. Nebe.....	19
8. Peklo	19
9. Vzkříšení mrtvých	20
10. Věčný život.....	21
Bratrské hnutí	22
1. Vznik bratrského hnutí	22
2. John Nelson Darby	23
3. Edward Cronin.....	24
4. První bratrský sbor.....	24
5. Další bratrské sbory na britských ostrovech.....	24
6. Spory a rozdělení	25
7. Počátky bratrského hnutí v Českých zemích.....	27
8. František Jan Křesina.....	27
9. Luboš Pavel Křesina.....	28
10. Ján Ostrolucký	30
Eschatologie z pohledu Křesťanských sborů.....	33
1. Biblická proroctví.....	33
2. Dispenzacionalismus	35

3. Příchod Pána Ježíše Krista pro církve (vytržení církve).....	38
4. Jednání s Izraelem včetně tzv. velkého soužení	39
5. Příchod Pána Ježíše v moci a slávě k vysvobození Izraele	40
6. Soud nad antikristem a jeho falešným prorokem	41
7. Ustanovení tisíciletého království	42
8. Poslední satanova vzpoura.....	44
9. Poslední soud před velkým bílým trůnem	44
10. Zánik země a vznik nového nebe a nové země	45
11. Znamení posledních časů.....	45
12. Shrnutí	46
Závěr.....	48
Seznam použité literatury	50
Seznam použitých internetových odkazů	52

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem zvolil téma *Eschatologie Křesťanských sborů v České republice*. Důvodů pro toto rozhodnutí bylo několik: téma *eschatologie* mě během studia na teologické fakultě začalo stále více zajímat (musím přiznat, že jsem i trochu litoval, že této problematice nebyl v našem studijním programu věnován samostatný předmět).

Významným motivačním faktorem byly rozhovory s některými křesťany, kteří jako by se této oblasti báli. Snad z časových, nebo možná jiných důvodů se nechtěli zabývat tím, co bude po smrti nebo na „konci světa“ a podobnými otázkami, které rády vykládají různé sekty.

Patrně největší inspiraci mi poskytla setkání s několika hluboce věřícími křesťany z *Křesťanských sborů*, kteří mě oslovili nejen při rozhovorech, ale i svými životy. Z jejich nabídky knih věnovaných biblickým proroctvím usuzuji, že toto téma považují za důležité. Přestože nesdílíme na všechny oblasti naší víry stejný názor, v jednom jsme zřejmě zajedno – budoucí události, o nichž hovoří jak Starý tak i Nový zákon, nás nemají vystrašit, nýbrž poučit a snad i připravit. Jistě tedy stojí za to věnovat této problematice čas a úsilí, s vědomím, že *důležitější než znalost „jízdniho řádu“ posledních časů je stav našeho srdce*¹.

K první konzultaci k tématu s vedoucím bakalářské práce jsem měl již připraven téměř úplný seznam publikací k eschatologickým otázkám, které autoři z řad Křesťanských sborů v České republice po pádu komunistického režimu vydali. Základní literaturu zde bezesporu tvoří knihy s eschatologickou tematikou *Ing. Jána Ostroluckého* (1932-2023), věrného křesťana, dlouholetého kazatele Křesťanských sborů v Ostravě, vedoucího církevního vydavatelství A-Alef v Ostravě (1990-2009), redaktora časopisu *Volání uprostřed noci* a editora ve vydavatelství Křesťanského sboru Ostrava-Kunčičky.² Další část knih je z pera *Luboše Pavla Křesiny* (1922-2017), který byť větší část svého života prožil v emigraci ve Spojených státech amerických, bratrské sbory v Československu (později v České republice) měl stále na srdci, své texty psal česky a v posledních letech

¹ Karel ŘEŽÁBEK, cit. dle Dana DRÁPALA: *Ukážu ti, co se má stát*. Praha: KMS, 2020, zadní strana obálky.

² STŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V KLADNĚ, „Ostrolucký, Ján“, https://ipac.svkkk.cz/ar1-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0051445-Ostrolucky-Jan-1932/?qt=mg [Cit. 2023-11-01].

svého života vlastním nákladem vydal řadu knih, které obsahují jeho souhrn a chápání biblického učení.

Cílem této bakalářské práce je charakterizovat eschatologii Křesťanských sborů v České republice. První část vysvětluje význam křesťanské eschatologie v obecné rovině. Stručný přehled dějin předmětného bratrského hnutí vycházející z dostupných pramenů a literatury vytváří ve druhé části potřebný kontext. Kapitoly ve třetí části se zaměřují na rozbor a východiska eschatologie vybraného křesťanského společenství, tj. Křesťanských sborů v České republice. Na základě shromážděných poznatků je v závěru této části zpracována souhrnná charakteristika eschatologie Křesťanských sborů.

Eschatologie

„Bytí se uskutečňuje v čase.“ V souvislosti s touto časovou ohraničeností a křesťanskou vírou lze mluvit o začátku, jak začíná jednotlivce i jak začal svět, ve kterém onen jednotlivce žije, o daném, jedinečném a nenávratném okamžiku během jeho života, a také o konci, jak končí život jednotlivce a jak skončí svět. Eschatologie je obvyklým označením učení o onom konci, o *posledních věcech*: o smrti, o vzkříšení, o posmrtné očistě, o soudu a o věčnosti.³

1. Vysvětlení pojmu

Definici pojmu *eschatologie* je možno nalézt v knize *Nevěsta Beránkova* Sergeje Nikolajeviče Bulgakova (1871-1944), ruského pravoslavného teologa: „Eschatologie je učení o τὰ ἔσχατα, tedy o posledních událostech. Ty leží za hranicemi nynějšího světa a jsou vůči němu transcendentní. Proto jsou pro ni přirozeně charakteristická taková specifika, s nimiž se v jiných teologických odvětvích neseťkáváme. Eschatologie se na jedné straně připojuje k celému teologickému systému jako by jej dokončovala. Vychází ze všech jeho dogmat. Je to vlastně závěrečné slovo křesťanské ontologie. A jedině v návaznosti na ni může být eschatologie také vykládána. A na druhé straně, protože se svým obsahem týká nového bytí, takového, jaké dosud nikdy neexistovalo (*de novissimis*, použijeme-li termín katolické teologie), vychází více než jiná teologická odvětví ze zjevení, která jsou dána v Písmu svatém, stejně jako v mnoha textech roztroušených po nejrůznějších posvátných knihách. Žádný dogmatický souhrn všech těchto daností Zjevení však zatím ještě nebyl proveden.“⁴

Termín *eschatologie* vznikl spojením dvou řeckých slov – λόγος a ἔσχατος. Slovo λόγος zde má význam rozumového poznání určité problematiky vzniklého na základě rozprav (případně i rozepří) mezi různými lidmi, třeba i mezi lidmi z různých dob. Druhé slovo ἔσχατος znamená završenou míru nějaké skutečnosti. V novozákonním textu je použito např. v knize Zjevení, kde Ježíš Kristus říká: ἐγώ εἰμι ὁ πρῶτος καὶ ὁ ἔσχατος – „já jsem první i poslední“.⁵ Zde má slovo ἔσχατος význam skutečnosti, která je hodnotově nejvyšší, a v tomto kontextu by *eschatologie* představovala výpovědi o Ježíši Kristu

³ Romano GUARDINI, *O posledních věcech*, Řím: Křesťanská akademie, 1972, s. 7-8.

⁴ Sergej BULGAKOV, *Nevěsta Beránkova*, Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004, s. 426.

⁵ Srov. Zj 1,17.

a jeho oběti jako nejdůležitější události celých dějin. Obecně *eschatologie* je označení pro nauku o posledních věcech člověka, světa a církve.⁶

2. *Eschatologie ve Starém zákoně*

Bůh Izraele mnohokrát různými způsoby promlouval ke svému lidu.⁷ Není pouhým principem, vysvětlením nevysvětlitelného, je živým Bohem, který k lidem promlouvá. Vyvolil si Abrama, vyvedl ho z kaldejského Uru a dal mu zaslíbení, že bude otcem početného národa⁸ a dokonce své zaslíbení s Abramem stvrdil smlouvou.⁹ Později se Bůh Abramovi ukázal u Mamre, znovu potvrdil svou smlouvu, změnil Abramovi jméno na Abraham, jméno jeho ženy na Sára a předpověděl, že budou mít syna.¹⁰ Oznamoval Abramovi soud nad Sodomou, dovolil mu, aby s ním smlouval o záchraně sodomských spravedlivých¹¹ a těsně před zkázou Sodomy z ní vyvedl prostřednictvím svých poslů Lota s jeho rodinou.¹²

Bůh svůj lid vede, promlouvá k němu a také oznamuje, co se má stát. „Ovšem, Panovník Hospodin nečiní nic, aniž by zjevil své tajemství prorokům, svým služebníkům.“¹³ A to se týká i eschatologie. Výpovědi nemusí být zcela jasné, je třeba počítat se symbolickou mluvou i s tím, že zdaleka ne vše je odhaleno, přinejmenším ne hned a ne všem generacím. Ale budeme-li schopni, s postojem prvních křesťanů, opravdově zvolat *Maranatha* – „Přijď, Pane Ježíši“, můžeme při rozvažování nad eschatologií načerpat mnohá poučení, varování i povzbuzení.

V Božím vedení v průběhu dějin Izraele a v jeho postupném odhalování *tajemné budoucnosti* nacházíme zřejmý rozdíl oproti religiozitě Řeků, u nichž spočívalo hledání božstev v pozorování harmonie v kosmu. Bůh Izraele osobně řídí historii svého lidu, naplňuje své přísliby a vede jej k cíli, který on sám určil.¹⁴

Tomáš Špidlík v této souvislosti zdůrazňuje tři aspekty:

⁶ *Ježíš Kristus, první i poslední*. 1. díl, Eschatologie: pojem, dějiny [Vzdělávací cyklus]. Česko, Proglas, 2013. Radio Proglas, 7. 1. 2013 16:00.

⁷ Srov. Žd 1,1.

⁸ Srov. Gn 12,1-5.

⁹ Srov. Gn 15,1-21.

¹⁰ Srov. Gn 17,1-16.

¹¹ Srov. Gn 18,16-33.

¹² Srov. Gn 19,12-29.

¹³ Srov. Am 3,7.

¹⁴ Tomáš ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný: Eschatologie*, Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007, s. 19-20.

1. Překážkou uskutečňování Božích příslibů je opakovaná nevěrnost Izraele a jeho porušování smlouvy uzavřené s Bohem.
2. Boží přísliby se postupně *spiritualizují*. Bůh zaslíbujel lidu *nové srdce* a *nového ducha*, aby zachovával jeho nařízení.¹⁵ Odtud pramení naděje Božího obdarování také pro jiné národy.
3. Důležitou osobou je Mesiáš, který „překračuje stále více pojetí lidského krále. Nesmí nás proto děsit jeho podoba ‚Služebníka Hospodinova‘, protože prorok Daniel a apokalyptické hnutí, které vychází od proroka Ezechiela, představují tohoto Mesiáše zároveň jako Syna člověka, jenž však má nebeský původ. Obnova jeho království s sebou nese vzkříšení z mrtvých. Nepřekvapuje nás proto skutečnost, že v Ježíšově době se mezi Hebreji projevovalo napětí, které nutilo k rozhodnutí mezi Mesiášem, jenž měl tajuplný původ, a Mesiášem, jenž pocházel z Davidova rodu a narodil se v Betlémě.“¹⁶

Vrcholnou událostí Božího vedení má být jeho konečný zásah, nazvaný *den Páně*. Prorok Sofoniáš jeho dosah rozšiřuje na všechny národy,¹⁷ bude to univerzální Boží vítězství. V Jeruzalémě bude přebývat Boží přítomnost a jméno města bude „Zde je Hospodin“¹⁸ „Bude to den světla pro všechny spravedlivé a den temnot pro zlovolníky, jak to bylo předznamenáno v ráně, již zakoušeli Egypťané v době Exodu Izraelitů (srv. Ex 10,21n). ‚Milosrdenství a věrnost se potkají, políbí se spravedlnost a pokoj ... Hospodin též popřeje dobro a naše země vydá plody‘ (Ž 84,11.13).“¹⁹

3. Eschatologie v Novém zákoně

Ústředním tématem Nového zákona je zaslíbený *Mesiáš*, Boží Syn, Ježíš Kristus, Alfa a Omega. Jeho smrt a vzkříšení, tedy jeho zástupná oběť, je nejdůležitější událostí lidských dějin. Dává smysl životu i smrti každého člověka, který ji vírou přijme. Avšak „[...] poslání Ježíše Krista nebylo ukončeno a jsou v něm předvídané činy, jež nebyly prozatím vykonány, neboť k nim má dojít na konci dějin jednotlivého života i hmotného

¹⁵ Srov. Ez 11,19.

¹⁶ ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný*, s. 20.

¹⁷ Srov. Sf 2,4-15.

¹⁸ Srov. Ez 48,35.

¹⁹ ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný*, s. 21.

vesmíru a putující církve. Míjíme tím individuální a univerzální soud, druhý příchod Kristův, vzkříšení zesnulých, nastolení definitivní podoby Božího království.“²⁰

Také Tomáš Špidlík upozorňuje, že „v Ježíšovi se má nejen naplnit, ale také být přivedeno k dokonalosti všechno, co bylo předpovězeno ohledně spásy lidu. Právě toto zdokonalení významu dávných proroctví bude rozhodujícím kritériem, podle něhož se pozná, že k naplnění příslibů již došlo.“ Určitý posun hebrejské eschatologie pak vnímá ve třech projevech:

1. Důslednější zduchovnění,
2. univerzalizace,
3. dramatizace prostřednictvím události Kristova kříže.²¹

Přestože je Ježíšova zvěst v souladu s tradicí, je také současně nová a její přijetí „vyžaduje novou dispozici srdce“, což přineslo do izraelského lidu rozdělení. Na tuto tragickou okolnost Ježíš Kristus předem připravuje své učedníky: „Nemyslete si, že jsem přišel na zem uvést pokoj; nepřišel jsem uvést pokoj, ale meč. Neboť jsem přišel postavit syna proti jeho otci, dceru proti matce, snachu proti tchyni; a nepřítelem člověka bude jeho vlastní rodina.“²² Pro křesťany *den Páně* již nastal s Ježíšovým příchodem – k porozumění této skutečnosti je ovšem potřeba mít určité duchovní vnímání. Eschatologické události zmiňované v evangeliích již *principiálně nastaly*, avšak jejich naplnění čeká až na budoucí *parúsi*. Tomáš Špidlík v této souvislosti zmiňuje termín Jeana Daniélou „započatá eschatologie“.²³

Apoštol Pavel byl mezi apoštoly jediný, kdo se nesetkal osobně s Ježíšem před jeho zmrtvýchvstáním. Před konverzí byl farizejem, dobře vzdělaným v hebrejské víře. S Kristem se setkal až ve viděních, z nichž první bylo na cestě do Damašku, kam se vydal pronásledovat křesťany.²⁴ Od té doby mělo pro něj poznání Krista nesrovnatelně vyšší cenu než cokoli jiného a na svém židovském původu, vzdělání, náboženské tradici a spravedlnosti z Mojžíšova zákona si nezakládal.²⁵

²⁰ *Ježíš Kristus, první i poslední*. 1. díl, Eschatologie: pojem, dějiny [Vzdělávací cyklus]. Česko, Proglas, 2013. Radio Proglas, 7. 1. 2013 16:00.

²¹ ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný*, s. 22.

²² Srov. Mt 10,34-36.

²³ ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný*, s. 22-23.

²⁴ Srov. Sk 9,1-22.

²⁵ Srov. Fp 3,5-6.

T. Špidlík soudí, že v Pavlových listech nacházíme „nejkompletnější a nejestavnější křesťanské eschatologické učení v textech Písma svatého“. Jeho učení charakterizuje čtyřmi aspekty:

1. Ke správnému pohledu do budoucnosti je třeba umět odhalit hodnotu a smysl historie.
2. Znalost hodnoty historie nevede k touze po jejím *zkracování*. Dle textu ve 2K 5,2-4 chtěl apoštol Pavel patřit k těm, kdo se ještě před smrtí setkají s Kristem při parúsii, avšak podle Fp 1,23 se zdá, že Pavel tuto naději opustil a chtěl spíše „odejít (zemřít) a být s Kristem“.
3. Smrt s Kristem nazývá T. Špidlík *eschatologickým stadiem individuálního života*. Kdo zemřel v Kristu, ustal v boji *s tím zlým*²⁶ a je pro něj připraven *vavřín spravedlnosti*, který dá Kristus všem, kdo s láskou vyhlížejí jeho příchod.²⁷
4. Křesťané mají právo Božího lidu, patří k Boží rodině²⁸ a již nyní mají *prvotiny*²⁹ nebo *závdavek*³⁰ *Ducha*, který prostřednictvím křtu produčovňuje tělo a prostřednictvím eucharistie církev.³¹

Eschatologie má zásadní vliv na Pavlovo pojetí dějin. Pavel se na dějiny Izraele „neohlíží jako na národní dějiny, v nichž se střídá Boží milost se vzpurností lidu, hříchem s trestem, pokání s odpuštěním. Dějiny Izraele pro něj spíše tvoří jednotu jakožto jednotné dějiny hříchu. Hřích přišel na svět skrze Adama a plně se rozmohl pod Mojžíšovým zákonem (Ga 3,19; Ř 5,20). Dějiny, na něž se Pavel ohlíží, nejsou v žádném případě dějinami Izraele, tedy národními dějinami, nýbrž dějinami lidstva. Neboť Židé stejně jako pohané jsou hříšníci, propadli Božímu hněvu, a celý svět musí být před Bohem usvědčen z viny (Ř 3,19). Konec těchto dějin přirozeně nemůže vyplývat z dějinného vývoje jako jeho výsledek, ale může to být pouze zlom, konec stanovený Bohem.“³²

Smysl dějin, který Pavel uznává, není jejich vlastní, vnitřní smysl dějin sám o sobě, protože „se nezakládá na smysluplnosti dějinných činů a dějinného vývoje a nelze ho poznat dějinně filozofickým poznáním. Je to naopak smysl, který dějiny dostaly od

²⁶ Srov. 2 Te 2,8.

²⁷ Srov. 2 Tm 4,8.

²⁸ Srov. Ef 2,19.

²⁹ Srov. Ř 8,23.

³⁰ Srov. Ef 1,14.

³¹ ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný*, s. 24-25.

³² Rudolf BULTMANN, *Dějiny a eschatologie*, Praha: ISE, edice OIKÚMENÉ, 1994, s. 39.

Boha, protože Bůh paradoxně dává dějinám hříšného lidstva smysl být přiměřenou přípravou na milost Boží. [...] Minulost je starý aeón, jemuž vládne ďábel jakožto jeho bůh (2K 4,4), a který potrvá ještě krátký čas do dne Kristovy parúsie, vzkříšení mrtvých, soudu a definitivního nastolení království Božího (1K 15,25-28).³³

Očekávání Kristova příchodu bylo v apoštolské době velmi živé.³⁴ Apoštol Petr ale varuje před posměvači, kteří ke *konci dnů* nebudou žít jako křesťané a budou se posmívat, že vše zůstává tak, jak to bylo od počátku stvoření a zaslíbený Kristův příchod se neuskutečnil. Připomíná dřívější Boží soud, který tehdejší bezbožný svět zahubil vodou, a také skutečnost, že současná země a nebesa je ponechána jen do dne soudu, než budou zničena ohněm. *Den Páně* dosud nenastal díky Boží trpělivosti s lidstvem, které tak má ještě stále příležitost k pokání, ale Bůh svá zaslíbení splní a *Den Páně* přijde jako přichází zloděj. Je proto důležité usilovat o svatý a zbožný způsob života a očekávat tak Kristův příchod beze strachu před Božím soudem.³⁵

Pojem *eschatologie* ovšem vznikl až mnohem později. Tímto termínem byl označen teologický traktát z první poloviny 17. století, který pojednával o posledních věcech člověka, tedy o smrti a posmrtném životě, individuálním soudu, očistci, nebi a pekle a o posledních věcech světa jako takového, tedy o Kristově konečném příchodu, vzkříšení mrtvých a univerzálním soudu. Eschatologií se začal nazývat teologický obor, jehož předmětné vymezení se dále vyvíjelo a samotný pojem má dnes ve specializovaném vědním diskurzu i další významy. Nejrozšířenějším významem však zůstává pojednání o posledních věcech člověka a světa.³⁶

4. Smrt

Svět kolem nás je plný ustavičných zrození a umírání, takže umírání máme tendenci považovat za přirozené. Je-li ale člověk ve své podstatě osobou a předpokládá-li osoba individuální svobodu a svobodné vztahy s ostatními, pak smrt útočí na obě tyto charakteristiky osoby. Člověk může v rámci svobodného rozhodnutí zemřít, ale opak, tedy nezemřít, není schopen zrealizovat. A svobodné vztahy, které osoba v lásce rozvíjí, smrt násilně přerušuje. Smrt pro osobu tedy nemůže být přirozená.³⁷ Apoštol Pavel říká,

³³ BULTMANN, *Dějiny a eschatologie*, s. 39-40.

³⁴ ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný*, s. 25.

³⁵ Srov. 2Pt 3,3.

³⁶ Vojtěch NOVOTNÝ, *Úvod k eschatologii*, online, Praha: KTF UK, 2011. Dostupné z: KTF UK, http://ktf.cuni.cz/~novotny/statistiky/eschatologie/novotny_uvod_k_eschatologii.pdf. [cit. 2024-02-20].

³⁷ ŠPIDLÍK, *Věřím v život věčný*, s. 98.

že smrt je mzdou hříchu.³⁸ Je „zjevením naší opuštěnosti Bohem. Proto ji vnímáme jako zničující násilí, jež nás činí bezmocnými, jako radikální absenci lásky a transcendentního smyslu bytí v úzkosti z nicoty, z naprosté nepřítomnosti života a lásky. Ve smrti zakoušíme počátek ztracenosti; hrůza ze smrti je stínem pekla, tj. stínem nevratné ztráty možné transcendence smyslu k bytí v Bohu, ztráty plnosti, ze které vše vyvěrá a ke které vše směřuje.“³⁹

Kristus tuto smrt podstoupil, zemřel za nás, když jsme ještě byli hříšní.⁴⁰ Toho, který nepoznal hřích, kvůli nám ztotožnil s hříchem, abychom v něm dosáhli Boží spravedlnosti.⁴¹ Křesťan je křtem pohřben ve smrt spolu s Kristem, aby podobně jako byl Kristus vzkříšen i on vstoupil na cestu nového života. Je-li s Kristem sjednocen účastí na jeho smrti, bude mít účast i na jeho zmrtvýchvstání.⁴² Ti, kdo umírají v Pánu, jsou blahoslavení. Duch svatý jim říká, ať si odpočinou, protože jejich skutky jdou s nimi.⁴³

„Sjednocení s Bohem v lásce a dokonalém souladu, tj. v pravé spravedlivosti a svatosti (Lk 1,75; Ef 4,24), pohlížíme od Boha zpět na naši reálnou smrt a rozpoznáváme v ní naši konečnou proměnu v to, co započalo ve křtu a ve víře, uchovávalo se v naději a dozrávalo v lásce. [...] Dověšené Boží království není nějaká abstraktní věčnost, ve které by se pozemské, dějinné události a dílo člověka stávaly neskutečnými a zanikaly. Ve světě zmrtvýchvstání, ve světě nové země a nového nebe dochází k apokatastasis pantón (Sk 3,21), k obnově všeho.“⁴⁴

Dle Katechismu katolické církve pomyšlení na lidskou smrtelnost křesťanům připomíná, že zde mají pouze „omezený čas k uskutečnění své existence.“⁴⁵ Smrt je opuštěním tělesného domova a odebráním se do domova k Pánu,⁴⁶ odchodem, při němž se „duše oddělí od těla až do vzkříšení mrtvých.“⁴⁷ Přestože člověku je a byla vlastní smrtelná přirozenost, bylo Bohem původně stanoveno, že nezemře. „Smrt tedy odporovala plánům Boha Stvořitele a vstoupila do světa jako následek hříchu. Tělesná smrt,

³⁸ Srov. Ř 6,23.

³⁹ Gerhard Ludwig MÜLLER, *Dogmatika pro studium i pastoraci*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 566.

⁴⁰ Srov. Ř 5,8.

⁴¹ Srov. 2K 5,21.

⁴² Srov. Ř 6,4-5.

⁴³ Srov. Zj 14,13.

⁴⁴ MÜLLER, *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 566.

⁴⁵ Srov. KKC 1007.

⁴⁶ Srov. 2K 5,10.

⁴⁷ Srov. KKC 1005.

keré by byl člověk ušetřen, kdyby nebyl zhřešil, je tedy jeho posledním nepřítelem, který má být přemožen.“⁴⁸

R. Guardini dodává, že člověk byl stvořen „ve velké dokonalosti“, avšak byl vystaven zkoušce. Dokonalost představuje ráj, zkoušku strom v ráji. Kdyby člověk ve zkoušce obstál, smrt by do jeho života nevstoupila. Guardini je toho názoru, že „i kdyby byl člověk nezhrěšil, jeho život by byl nějak došel ke konci, neboť tak to přísluší času; tímto koncem by se však nebyla stala smrt, jak ji známe. Nevíme, jak by bylo došlo ke konci, protože se to ve skutečnosti nikdy neudálo. Tak můžeme jenom říci, že by býval nějaký konec, překročení, proměnění, tak jako byl i začátek.“⁴⁹

Křesťanská smrt má díky Kristu pozitivní smysl. Pro apoštola Pavla „život je Kristus a smrt ziskem.“⁵⁰ Timoteovi⁵¹ napsal: „Tohle je jiné: když jsme s ním zemřeli, budeme s ním také žít.“⁵²

G. Müller soudí, že je z teologického hlediska nepřesné definovat smrt jako „oddělení duše a těla“ a rovněž nepovažuje za vhodnou snahu zodpovědět otázky po místu přebývání a jsoucnosti duše po smrti. Jádrem křesťanské eschatologie jsou podle něj spíše soteriologické výpovědi.⁵³

5. Posmrtné očišťování

Očistec je téma, které vždy mělo své kritiky a jeho představa se vyvíjela pomalu. Lidová religiozita Židů a raných křesťanů počítala s možností očištění od hříchů „na onom světě“, i když nezmiňovala žádné místo určené pro duše těchto hříšníků. Nejzřetelnější zmínka o očištění mrtvých od hříchů s pomocí živých je zaznamenána ve *Druhé knize Makabejské*.⁵⁴ Protestanté i Židé tento text považují za nekanonický. Dalším důkazem existence předpokladu, že zemřelým je možno pomoci přejít ze stavu utrpení do nebe, jsou *modlitby za mrtvé*, které se vyskytují v oficiální liturgii od počátku křesťanství. O modlitby za duši zemřelého muže (jmenoval se Abercius) prosí také dochovaný křesťanský náhrobní kámen z doby kolem roku 175. Mnozí věřili v existenci místa na

⁴⁸ KKC 1008.

⁴⁹ GUARDINI, *O posledních věcech*, s. 21-23.

⁵⁰ Srov. Fp 1,21.

⁵¹ Srov. 2Tm 2,11.

⁵² KKC 1010.

⁵³ MÜLLER, *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 567.

⁵⁴ Srov. 2Mak 12,39n.

onom světě, kde duše zemřelých čekají na své vysvobození z utrpení, i když podoba tohoto místa byla neurčitá.⁵⁵

K teologickému propracování a dogmatickému definování došlo až v reakci na výskyt sekt v době vrcholného středověku, které popíraly možnost pomoci duším v očistci. Terčem neustálé kritiky byla snaha duchovních zvyšovat hmotné zisky z mešních stipendií využíváním víry v očistec. Poprvé bylo *purgatorium* zmíněno papežským stolcem roku 1254 v dopisu Innocence IV. a dogmatizováno bylo na 2. lyonském koncilu roku 1274 a později potvrzeno koncilem ve Florencii roku 1439.⁵⁶

Katechismus katolické církve se o očistci vyjadřuje takto: „Ti, kdo umírají v Boží milosti a přátelství, ale nejsou dokonale očištěni, i když jsou si jisti svou věčnou spásou, jsou po smrti podrobni očišťování, aby dosáhli svatosti nutné ke vstupu do nebeské radosti. Církev nazývá toto konečné očišťování vyvolených očistcem; to je něco úplně jiného než trest zavržených. Církev formulovala nauku víry o očistci zvláště na florentském a tridentském sněmu. Církevní tradice mluví, s odvoláním na některé texty Písma, o očistném ohni: ‚Co se týká některých lehkých hříchů, je třeba věřit, že před posledním soudem je očistný oheň; vždyť ten, který je pravda, říká, že jestliže se někdo rouhá Duchu svatému, nebude mu odpuštěno ani v tomto věku, ani v budoucím (Mt 12,32). Z tohoto tvrzení se odvozuje, že jisté viny mohou být odpuštěny v tomto věku, ale jiné v budoucím věku‘ (Sv. Řehoř Veliký, *Dialogi*, 4,41,3).⁵⁷

„Toto učení se také opírá o modlitbu za zemřelé, o níž hovoří již Písmo svaté: ‚Proto dal [Juda Makabejský] přinést smírnou oběť za mrtvé, aby jim byly odpuštěny hříchy‘ (2Mak 12,46). Církev již od prvních dob uctívala památku zemřelých, přimlouvala se za ně a přinášela zvláště eucharistickou oběť, aby, očištěni, mohli dosáhnout blaženého patření na Boha. Církev také doporučuje almužny, odpustky a kající skutky za zemřelé: ‚Pojďme jim na pomoc a vzpomínejme na ně. Jestliže Jobovi synové byli očištěni obětí jejich otce⁵⁸, proč bychom měli pochybovat o tom, že naše obětní dary za mrtvé jim přinášejí nějakou útěchu? Neváhejme a pojďme na pomoc těm, kteří jsou mrtvi, a obětujme za ně své modlitby‘ (Sv. Jan Zlatoústý, *Homiliae in primam ad Corinthios*, 41,5: PG 61,361).“⁵⁹

⁵⁵ Peter DINZELBACHER, *Poslední věci člověka: Nebe, peklo, očistec ve středověku*, Praha: Vyšehrad, 2004, s. 63.

⁵⁶ Tamtéž, s. 63-64.

⁵⁷ KKC 1030-1031.

⁵⁸ Srov. Jb 1,5.

⁵⁹ KKC 1032.

V. Boublík upozorňuje, že pohledu na očistec se mohou projevat dvě základní nedokonalosti, jež mají souvislost s lidovými pobožnostmi a pověrami: vidět očistu zejména jako trest závisující na Bohu soudci a zdůrazňování fyzického hlediska tohoto trestu, utrpení v pověstném ohni. Takovéto chápání očištěnce je blízké mučírám ve středověkému vězení. „Chceme-li mít nějakou představu podobnou očistci, musíme myslet na hluboké obrácení (*metanoia*) nebo na ‚noci‘ zakoušené mystiky. Naše nazírání očištěnce vychází z biblického pojmu *metanoia* a zdůrazňuje tajemnou proměnu, jež se uskutečňuje během očisty. Očistec nezahrnuje tolik ‚potrestání‘ hříchů (mluvíme především o odpykání hříchů), nýbrž zvláště hlubokou přeměnu bytí a jeho jednání. Výchozí bod tohoto osvětlení očištěnce se nachází v naší teologii smrti, protože očista tvoří jakési prodloužení stavu smrti, v němž se dovršuje ‚přechod‘ z dějin do věčného života.“⁶⁰

Očistu po smrti můžeme považovat za stav, ve kterém se dovršuje a přivádí k dokonalosti oddělení od hříchu, úplné vyjití ze světa a proměna, jež je nutná pro vstup do věčného života. Tato očista se týká hříchů „lehkých“, „všedních“.⁶¹ „Věřící mohou pomoci zemřelým v očistci modlitbou, obětí mše svaté a různými skutky, jež odstraňují důsledky hříchů spáchaných zemřelými během pozemského života. Tato pravda, opětovaně potvrzovaná učitelským úřadem, má svůj základ v tajemném společenství mezi všemi údy církve, jež nemůže být zničeno smrtí. Smrt ničí pouze ta pouta, jež se zakládají na tělesném rozměru; avšak očišťuje a prohlubuje svazky, jež se rodí z milosti. [...] V plánu milosti je modlitba, jež vzývá Boží pomoc pro jiného člověka, nejúčinnějším způsobem bratrské pomoci. Tuto možnost smrt neodstraňuje.“⁶²

K. Rahner připouští, že tradiční představy o očistci i pravověrný katolický křesťan může přijímat s jistou rezervou. O tom, v jakém smyslu je možné ohledně osobního dozrání v přechodném stavu mezi smrtí a tělesným dovršením používat kategorie času, katolická teologie ještě „své spisy neuzavřela“. Netýká se to však dogmatu, toho je nutné se držet.⁶³

⁶⁰ Vladimír BOUBLÍK, *Teologie dějin spásy*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 154.

⁶¹ Tamtéž, s. 155.

⁶² Tamtéž, s. 157.

⁶³ Karl RAHNER, *Základy křesťanské víry*, Svitavy: Ing. Pavel Sejkora – Trinitas, 2002, s. 574.

6. Posmrtný soud

O soudu po smrti píše apoštol Pavel ve 2. listu Korint'ánům: „Vždyť se všichni musíme ukázat před soudným stolicem Kristovým, aby každý dostal odplatu za to, co činil ve svém životě, ať dobré či zlé.“⁶⁴ Nelze jej chápat jako účtování typu „má dáti – dal“ na onom světě. Jde především o náš vztah k Bohu a o to, zda jsme ve víře a lásce přijali zástupnou oběť Ježíše Krista, kterou nás očistil od hříchu a smířil s Bohem. Kristus jako soudce bude od vzkříšených v poslední den očekávat skutky jejich tělesného milosrdenství,⁶⁵ ovoce Ducha svatého,⁶⁶ připodobnění Kristu v našem životě. Ty, kteří na tomto soudu obstojí, pak čeká plné a blažené spolubytí s Kristem v Duchu svatém.⁶⁷

„Ještě před úplným blaženým souladem s Bohem existuje proces očišťování, prozkoušení v ohni Boží lásky, očišťující trest: purgatorium. V soudu Bůh zprostředkovává člověka plně jemu samému, jeho dovršené a plné podobě. Obrazné slovo ‚oheň‘ (1K 3,15), které v Bibli souvisí často s výrazy z oblasti soudu, znamená Boží lásku jako prověřující, očišťující a výchovnou moc. Souzený před ní obstojí díky tomu, že bude skrze svůj konečný příklon ke Kristově spravedlnosti toto setkání zakoušet pouze jako sjednocení v lásce. Bolest, která je tomuto setkání vlastní, však vládne ve zkušenosti každé lásky, která ví, že je více milována, než dokáže sama odpovédět svou vlastní čistotou a plností, za kterou svou nedbalostí zaostala. V bolesti této difference prochází duše utrpením (passio), aby dokázala v plném smyslu uskutečnit sebeodevzdání jako svobodný akt (actio).“⁶⁸

Současná křesťanská eschatologie se musí řídit pouze soteriologickým aspektem článku víry, který říká, že soud má rovinu individuální i společenskou. Snaží se proto distancovat jak od „představy oddělení duše a těla, okamžité blaženosti duše a pozdějšího soudu nad tělem“, tak i od koncepce „spánku duše ve smyslu splnutí věčnosti a okamžiku smrti“. Ve své smrti se člověk jako svobodný jedinec a osobnost konečně setkává se svým Bohem v Kristu, se kterým již jsou spojeni všichni svatí. Setkání s Bohem má také rovinu společenskou, tj. univerzální soud, týkající se celého lidstva. Není proto potřeba zabývat se časovým zařazením individuálního a všeobecného soudu.⁶⁹

⁶⁴ Srov. 2K 5,10.

⁶⁵ Srov. Mt 25,31-46.

⁶⁶ Srov. Ga 5,22.

⁶⁷ MÜLLER, *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 569.

⁶⁸ Tamtéž, s. 569.

⁶⁹ Tamtéž, s. 570.

7. Nebe

Katechismus katolické církve o těch, kdo umírají v Boží milosti a kdo jsou dokonale očištěni, říká, že navždy žijí s Kristem a jsou podobni Bohu, neboť ho vidí „takového, jaký je“,⁷⁰ „tváří v tvář“.⁷¹ „Tento dokonalý život, toto společenství života a lásky s Nejsvětější Trojicí, s Pannou Marií, s anděly a všemi blaženými se nazývá ‚nebe‘.“⁷²

„Nebe je přijaté sebesdělování Boha nebo milostí umožněné naplnění přirozené touhy patřit na Boha, *desiderium naturale ad videndum Deum*, v modu neztratitelnosti.“ Je Božím královstvím, v němž se člověk spolu s celým společenstvím svatých setkává se samotným Bohem, který svým služebníkům sám uděluje poctu. Kristus říká: „Kdo mně chce sloužit, ať mě následuje, a kde jsem já, tam bude i můj služebník. Kdo mně slouží, dojde cti od Otce.“⁷³ V křesťanském uctívání svatých jde o uctívání proměňující moci Boží milosti a Boží slávy, svatí nejsou dalšími adresáty zbožnosti kromě trojjediného Boha. Obrací-li se na ně křesťan kvůli přímluvě, očekává, že veškerá Boží milost vychází pouze od něj, i když mnohé ze svých darů dává prostřednictvím přímluvné modlitby svatých.⁷⁴

8. Peklo

Podobně jako v případě smrti a posmrtného soudu i u výpovědí o tématu pekla je potřeba vycházet především ze soteriologického hlediska. Boží ospravedlnění z milosti v Kristu zajistilo spásu člověku a zrušilo odloučení od Boha. „Poté, co přišel Kristus, už zatracení neznamená, že by Bohu scházelo milosrdenství. Veškerá vina, ať už za jakýkoli hřích, je již překonána. [...] V pekle proto nejsou neusmířené viny. Není v něm nedostatek Boží milosti a milosrdenství. Peklo je, a v tom spočívá onen paradox všech paradoxů, milosrdenství odmítnuté pervertující svobodou.“ Je reálně možné pro člověka definitivně smrtí dovršit odpor proti Kristově milosti. Kolik takových případů nastane se ale vymyká našemu poznání.⁷⁵

Hovořit o *věčnosti pekla* je podle některých teologů terminologicky zavádějící. Pouze Bohu, který je Pánem času a stojí nad ním, náleží věčnost. Pokud stvořená bytost

⁷⁰ Srov. 1J 3,2.

⁷¹ Srov. 1K 13,12.

⁷² KKC 1023-1024.

⁷³ Srov. J 12,26.

⁷⁴ MÜLLER, *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 570-571.

⁷⁵ Tamtéž, s. 572-574.

obdrží od Boha podíl na jeho slávě, může na Boží věčnosti participovat. Kdo je však zavržený, není věčný a nemá podíl na Boží slávě. Jeho existence je jiného typu, je vyjádřením bezvýchodnosti, hříchem způsobené ztuhlosti, která není schopna obrácení a nestojí o žádné odpuštění.⁷⁶ „Nemůže tedy být myšlen větší protiklad, než je rozdíl mezi tím, co slovo věčnost označuje v případě věčného života, a tím, co znamená u „věčné“ smrti. [...] V prvním smyslu jde o nejvyšší možné rozvinutí každého trvání uvnitř Božího absolutního Života; ve druhém je to naprosté odnětí, jímž se vše scvrkne na bezútěšné, nehybné Nyní. A v prvním případě má dovršený rozvoj člověka všechny možnosti – nikoli pouze zření, nýbrž i činnosti – zatímco v pekle nemůže být viděno či konáno než čiré nic.“⁷⁷

9. Vzkříšení mrtvých

Vyznáním víry ve vzkříšení mrtvých a ve věčný život vrcholí křesťanské Krédo.⁷⁸ Apoštol Pavel napsal, že bez vzkříšení z mrtvých by naše víra byla marná.⁷⁹ Bůh však svému národu nezjevil vzkříšení z mrtvých najednou, nýbrž postupně. „Naděje na tělesné vzkříšení mrtvých se prosadila jako vnitřní důsledek víry v Boha, Stvořitele celého člověka, duše i těla. Stvořitel nebe i země také věrně dodržuje svou smlouvu s Abrahámem a jeho potomstvem. A v tom dvojím výhledu se začne vyjadřovat víra ve vzkříšení. Makabejští mučedníci vyznávají před svou smrtí: ‚Král vesmíru nás vzkřísí k životu novému a věčnému, protože jsme zemřeli za jeho Zákon‘ (2Mak 7,9). ‚Je radostné skonat lidskou rukou, když máme v Bohu jistou naději, že jím budeme znovu vzkříšeni‘ (2Mak 7,14).“⁸⁰

Avšak v židovském národě byli i popírači vzkříšení, saduceové, kterým Kristus řekl, že neznají Písmo ani Boží moc.⁸¹ Farizeové a mnozí současníci Ježíše Krista ve vzkříšení věřili.⁸² „Víra ve zmrtvýchvstání spočívá na víře v Boha, který ‚není Bohem mrtvých, ale živých‘“ (srov. Mk 12,27).⁸³

⁷⁶ Hans Urs von BALTHASAR, *Síla křesťanské naděje*, Olomouc: Velehrad, 1995, s. 95.

⁷⁷ Tamtéž, s. 97.

⁷⁸ Srov. KKC 988.

⁷⁹ Srov. 1 Kor 15,17.

⁸⁰ KKC 992.

⁸¹ Srov. Mk 12,24.

⁸² Srov. Sk 23,6; Jan 11,24.

⁸³ KKC 993.

Kristus dokonce říká: „Já jsem vzkříšení a život“⁸⁴ a zaslíbuj, že on sám vzkřísí v poslední den ty, kdo v něho věří⁸⁵ a kteří budou jíst jeho tělo a pít jeho krev.⁸⁶ „Už nyní dává toto znamení a záruku tím, že některým mrtvým vrací život...“⁸⁷

Při smrti nastává odloučení duše a těla. Tělo propadá rozkladu, zatímco duše jde vstříc Bohu. Zůstává však v očekávání, až bude opět spojena s tělem, tentokrát již oslaveným a neporušitelným. Porušitelné tělo musí obléci neporušitelnost.⁸⁸

10. Věčný život

„Věčný život je dovršené a naplňující společenství s Bohem.“ Slovo život zde má význam skutečného života osoby používající rozum a vůli, nikoli jen pasivní existenci neživého předmětu. „Spoluuskutečňování absolutního činného bytí Boha, nakolik je Bůh čirou, působící skutečností (actus purus), znamená naplněný život v extenzivním smyslu. Tento život se nazývá věčný. [...] Absolutní identita Boha se sebou samým, tj. se svým bytím a sebeuskutečňováním, se nazývá Boží věčnost.“⁸⁹

Domnívat se, že Bůh existuje „ve věčnosti“, by znamenalo, že nějakým způsobem začal existovat včleněním do této věčnosti. Tak tomu ale není, neboť mimo Boha žádná věčnost neexistuje, věčností je vlastní Boží bytí. „Protože však Boha nepoznáváme v jeho podstatě, skrze kterou je Bohem, nepoznáváme také, co je v nejvlastnějším smyslu věčnost. Máme pouze analogické poznání na základě jeho působení navenek skrze bytí, ve kterém všechny jsoucna existují prostřednictvím participace a ve kterém jsou skrze stupeň své účasti na bytí určeny ve své podstatě.“⁹⁰

⁸⁴ J 11,25.

⁸⁵ Srov. J 5,24-25; 6,40.

⁸⁶ Srov. J 6,54.

⁸⁷ KKC 994.

⁸⁸ KKC 999.

⁸⁹ MÜLLER, *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 575.

⁹⁰ Tamtéž, s. 575.

Bratrské hnutí

Tato část bakalářské práce přináší stručný přehled dějin bratrského hnutí od jeho vzniku a rozšíření z Irska a Velké Británie až do České republiky. Tvoří kontext pro pochopení specifičnosti Křesťanských sborů. Poslední dvě kapitoly tohoto oddílu jsou věnovány významným českým autorům z tohoto společenství, jejichž knihy se zabývají eschatologií.

1. Vznik bratrského hnutí

Přestože církevní dějiny popisují řadu různých reformačních snah a hnutí od rozdělení církve na východní a západní v roce 1054, vznik bratrského hnutí v dnešním smyslu má svůj původ v Irsku, v Dublinu, kde se kolem roku 1825 začala scházet ke čtení Písma svatého a k modlitbám skupina věřících z protestantských církví. Irsko, z velké většiny katolické, bylo pod nadvládou protestantského anglického království. V Dublinu žila protestantská menšina a byla zde *Trinity College*, anglikánská univerzita, kde studovali i protestanté z Anglie.⁹¹

Důvodem vzniku zmíněné skupiny byla nemožnost najít žádnou církev, ochotnou přijmout všechny. Vedoucím skupiny byl *John Veseey Parnell*, později zvaný *lord Congleton*, pocházející ze zámožné anglikánské rodiny. Jiná podobná skupina se shromažďovala v domě právníka *Johna Gifforda Belleta* (1795-1864). Pocházel ze zbožné anglikánské rodiny, právo studoval na Trinity College. Byl advokátem v Dublinu, ale měl touhu zasvětit se duchovní službě.

Roku 1826 se ke skupině připojil nadaný a vzdělaný dentista *Anthony Norris Groves* (*1795), který s Belletem uzavřel úzké celoživotní přátelství. V roce 1827 napsal v dopise Belletovi, že „tam, kde se dva nebo tři křesťané sejdou v jménu Pána Ježíše Krista, mohou mít spolu účast na večeři Páně i bez přísluhování ordinovaného služebníka církve, a také, že podle příkladu prvních křesťanů mají tak činit každou neděli.“ O rok později Groves rozšířil tuto myšlenku i na shromáždění ve všední den. Tato zásada nečekat na službu ordinovaného duchovního, nýbrž na samotného Pána, který bude

⁹¹ Tomáš PALA, Ján HUDEC, *Cestou pravdy a lásky*, Ostrava: A-ALEF, 1998, s. 18.

shromáždění věřících vzdělávat a vyučovat prostřednictvím jím vedené služby bratří, se stala trvalou součástí nauky bratrského hnutí.⁹²

2. John Nelson Darby

John Nelson Darby (1800-1882) pocházel z urozené irské rodiny. Sir Henry Darby, jeho strýc, byl admirálem. Své druhé jméno dostal po svém kmotru, admirálu Nelsonovi. Jeho matka zemřela, když bylo Johnovi pět let. Základní školu navštěvoval ve Westminsteru, poté studoval na Trinity College v Dublinu a roku 1819 získal právnické vzdělání. S Belletem se znal z dublinské univerzity. Již během studií na Trinity College se projevilo jeho velké jazykové nadání – za vynikající studium klasických jazyků obdržel zlatou medaili. Byl vyděděn svým bohatým otcem, protože dal přednost studiu bohosloví před praxí advokáta. Po dokončení teologického studia byl v roce 1825 ordinován a stal se ve farnosti Wicklow kaplanem anglikánské církve. Zde při návštěvách rodin v těžko dostupných horských osadách projevoval značnou horlivost a obětavost.⁹³

V roce 1827 se (při rekonvalescenci po úrazu) zcela odevzdal Pánu Ježíši a o rok později napsal spis *O charakteru a jednotě Kristovy církve*. V něm vyzýval k úsilí proti rozdělení církve na jednotlivé denominace, jenž hledají prospěch vlastní spíše než prospěch celé církve. V témže roce se zřekl úřadu faráře a místo toho se věnoval malé skupině věřících, při čemž uplatnil svůj výjimečný učitelský dar. Projevoval nevšední schopnosti i vzdělání, pracovitost a usilovnost, ale také skromnost. Brzy si ve skupině získal vůdčí postavení. Sám přeložil celou Bibli do angličtiny i do francouzštiny byl také hlavním překladatelem tzv. *Elberfeldského překladu* Bible do němčiny. Do italštiny přeložil Nový zákon. Jeho sebrané spisy přesahují počet čtyřiceti svazků, pět z nich představují komentáře k biblickým knihám.⁹⁴

Zdůrazňoval význam večere Páně, byl pro křest dětí a toužebně vyhlížel příchod Páně. S anglikánskou církví se definitivně rozešel v roce 1834, neboť došel k názoru, že není schopna nápravy. Značně ovlivnil bratrské sbory také ve Francii, ve Švýcarsku a v Německu.⁹⁵

⁹² PALA, HUDEC, *Cestou pravdy a lásky*, s. 18.

⁹³ Tamtéž, s. 18-19.

⁹⁴ Tamtéž, s. 19.

⁹⁵ Tamtéž, s. 19.

3. Edward Cronin

Edward Cronin (1801-1882) byl vychován v římskokatolickém vyznání (otec byl římským katolíkem), ale matka byla protestantkou. Pánu Ježíši se odevzdal ještě před dosažením dospělosti. Vystoupil z církve římskokatolické a vstoupil do jedné z nezávislých církví. Později dospěl k přesvědčení, že *všichni skuteční křesťané tvoří jedno duchovní Kristovo tělo*, pročež odmítl v Dublinu vstoupit do některé z nezávislých církví a byl za to vyloučen z jejich společenství. V neděli v době bohoslužeb si proto sám četl v Bibli.⁹⁶

4. První bratrský sbor

K Edwardu Croninovi se posléze přidal asistent tajemníka biblické společnosti *Edward Wilson* a společně se věnovali modlitbám, rozvažováním nad Písmem a také večeri Páně. Připojily se k nim Croninovy sestřenice i další křesťané a když se skupina rozrostla, dostala k dispozici velkou místnost v domě *Francise Hutchinsona*, syna arcidiacona z Killaly. Navázala pak spojení se skupinou, která se scházela u Johna G. Belleta. V roce 1829 se u F. Hutchinsona spolu s ním setkali Bellet, Darby a Cronin, zúčastnili se společně večere Páně a nadále se shromažďovali společně s dalšími křesťany z obou skupin. Obě skupiny se časem zcela propojily a vznikl tak první *bratrský sbor* tohoto typu v novodobých církevních dějinách. Jelikož místnost v Hutchinsonově domě svou kapacitou pak už přestala vyhovovat, John V. Parnell pronajal velkou veřejnou místnost (bývalou dražební síň) na Aungierské ulici a první *bratrský sbor* se tak dostal ze soukromí na veřejnost.⁹⁷

5. Další bratrské sbory na britských ostrovech

Skupiny věřících vznikaly také v okolí města Plymouth. Působil zde např. *Percy Francis Hall* (nar. 1804), horlivý zvěstovatel evangelia v okolních vesnicích a zakladatel skupin věřících. Je autorem spisku *Učednictví*, v němž vysvětlil základní body nauky.⁹⁸

V samotném Plymouthu se stal zakladatelem malé skupiny křesťanů bývalý armádní důstojník *George Vicesimus Wigram* (1805-1879). Vystudoval teologii na oxfordské univerzitě se záměrem získat duchovenský úřad ve státní církvi. Z této malé

⁹⁶ PALA, HUDEC, *Cestou pravdy a lásky*, s. 19-20.

⁹⁷ Tamtéž, s. 20.

⁹⁸ Tamtéž, s. 20.

skupiny posléze vznikl první bratrský sbor v Anglii. Značný vliv na vznik i růst tohoto sboru měl také *Benjamin Wills Newton* (1807-1899), který rovněž studoval teologii na univerzitě v Oxfordu. Zde se roku 1830 seznámil s J. N. Darbym a pozval jej do Plymouthu. V roce 1832 měl možnost stát se profesorem oxfordské univerzity, k čemuž ale nedošlo, protože se kvůli nesouhlasu se stavem i učením anglikánské církve s touto církví rozešel a připojil se ke sboru v Plymouthu. George W. Wigram z Plymouthu odešel do Londýna, aby zde založil bratrský sbor. K plymouthskému sboru se dále přidali anglikánský teolog *Samuel Prideaux Tregelles*, absolvent teologického studia v Cambridge *Henry William Soltau* a duchovní *Richard Hill*. Toto bratrské hnutí se stalo známým pod názvem *plymouthští bratři*.⁹⁹ Další sbory byly založeny v Bristolu, v Barnstaple a v Londýně. Skupiny věřících, ze kterých později také vznikly bratrské sbory, byly rovněž ve Walesu a ve Skotsku.¹⁰⁰

6. Spory a rozdělení

Bratrské hnutí bylo zpočátku vstřícné vůči ostatním křesťanům, bez ohledu na to, z které denominace pocházeli, pokud byli „zdraví ve víře“. Později se však hnutí v této otázce stalo nejednotným, docházelo k neshodám, které nakonec vyústily do dvou odlišných postojů. A. N. Groves, J. V. Parnell a další zůstali u původní otevřenosti vůči jiným křesťanům, zatímco J. N. Darby a plymouthský sbor se začali od jiných křesťanů důsledně oddělovat. Darbyho učení o *Církvi v ruinách* mělo svůj původ v nesouhlasu s porušeností velkých církví a křesťanstva jako celku. Jediným správným řešením skutečného křesťana dle jeho názoru bylo nekompromisní oddělení se od „křesťanů podle jména“ a tedy i od těchto církví, jinak budou poskvrněni jejich hříchy.¹⁰¹

Problém nebyl v otázce oddělení od zesvětštělého křesťanstva jako systému, v tom panovala v bratrském hnutí shoda. Šlo o postoj ke konkrétním jednotlivcům v tomto celku. Darby požadoval důsledné oddělení i od každého jednotlivce v tomto systému, i kdyby byl upřímným křesťanem. Groves a většina vedoucích bratrů s ním v této otázce nesouhlasili a byli ochotni do společenství přijmout dobrého křesťana také z porušeného církevního systému, i k účasti na večeři Páně. Příčinou uzavírání se sboru v Plymouthu vůči velkým církvím byly útoky a nepřátelství těchto církví, zejména církve

⁹⁹ PALA, HUDEC, *Cestou pravdy a lásky*, s. 21.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 22-24.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 28.

anglikánské. Ti, kdo chtěli být přijati do plymouthského sboru, museli z těchto církví vystoupit.¹⁰²

Další rozpory, které v plymouthském sboru nastaly, spočívaly v rozdílnosti názorů na výklady starozákonních proroctví a parúsii. Zatímco Darby byl (v rozporu s církevní tradicí) toho názoru, že se ještě uskuteční zvláštní příchod Ježíše Krista pro jeho církev, B. W. Newton, ortodoxní teolog, který si získal v plymouthském sboru vůdčí postavení, spolu s dalšími považoval tento názor za úchylku od pravého učení. Polemiky a rozpory vyústily v roce 1845 v obvinění Newtona Darbym, že „si přisvojil nenáležité výlučné postavení vůdce v plymouthském sboru“. Sbor Darbyho žalobu odmítl a Darbyho reakcí byl odchod spolu s padesáti přívrženci a založení druhého bratrského sboru.¹⁰³

O dva roky později se dopustil Newton nesprávného výkladu lidství Ježíše Krista a byl Darbym obviněn z bludného učení. Přestože Newton své názory ústně i písemně veřejně odvolal a záhy odešel do sboru v Londýně a přestože i členové plymouthského sboru vydali prohlášení, v němž vyznali jako hřích, že nerozpoznali a neodmítli včas bludný názor, Darby to vše považoval za nedostatečné. Vyhlásil, že „plymouthský sbor je poskvrněný bludným učením a každý, kdo by měl s někým z něj společenství, se též poskvrní a bude vyloučen ze společenství bratrských sborů.“¹⁰⁴

V roce 1848 měli ve sboru *Bethesda* v Bristolu účast na večeři Páně dva členové plymouthského sboru, kteří neměli nic společného s Newtonovým bludným učením. Darbyho reakcí byl okružní dopis, v němž *prohlásil bethesdský sbor a všechny sbory, které s ním udržovaly spojení, za „vyloučené ze společenství“*. Tento tzv. *bethesdský spor* znamenal rozdělení bratrského hnutí na tzv. *uzavřené bratry*, což byli Darbyho přívrženci, kteří se oddělili od tzv. *otevřených bratří*, sborů v Bristolu, v Barnstaple a dalších. Hlubší příčinu sporu lze spatřovat v rozdílném pohledu na církev: zatímco Darby byl přesvědčen o nemožnosti budovat samostatné křesťanské sbory podle novozákonního vzoru kvůli učení o nenapravitelném stavu *Církve v ruinách* a sbory věřících podle něj měly být usměrňovány z jednoho ústředního shromáždění kvůli dosažení jednomyslnosti, A. Groves, J. Parnell a další byli stoupenci novozákonního ideálu samostatnosti jednotlivých křesťanských sborů. V hnutí *uzavřených bratří* docházelo později k dalším

¹⁰² PALA, HUDEC, *Cestou pravdy a lásky*, s. 28-29.

¹⁰³ Tamtéž, s. 29.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 29.

sporům a rozdělení. V průběhu 20. stol. se pak projevila snaha mnoha uzavřených sborů o opětovné navázání kontaktů s *otevřenými bratry*.¹⁰⁵

7. Počátky bratrského hnutí v Českých zemích

Hlavním prostředníkem mezi bratrským hnutím v Anglii a v Československu byl *Frederick Butcher* (1869-1955). Původně chtěl odejít jako misionář do Afriky, ale v roce 1897 se spolu s manželkou rozhodli pro misijní práci ve Střední Evropě. Během pobytu v Berlíně, kam je pozval anglický misionář *Edmund Hammer Broadbent*, se naučili německy, v roce 1900 přišli do Bratislavy (tehdy se německy jmenovala Pressburg, slovensky Prešporok) a působili zde až do roku 1914. Po první světové válce se do Bratislavy vrátili a pokračovali v misijním díle nejen zde, ale příležitostně i v Čechách a na Moravě. Zpět do Anglie natrvalo odešli až v roce 1937.¹⁰⁶

8. František Jan Křesina

Významnou postavou rozvoje bratrského hnutí na území Československa byl *František Jan Křesina* (1881-1962). Jeho rodiče byli římskými katolíky, ale během školních let ho ovlivnil učitel, který vyzdvihoval odkaz Jana Husa. Vyučen a zaměstnán byl v Praze, kde se setkal s *Aloisem Adlofem*, kazatelem Svobodné reformované církve, a kde také uvěřil v Ježíše Krista. Zanedlouho odjel z Prahy do Lipska a poté do Berlína, kde začal navštěvovat shromáždění svobodných křesťanů. Zde se seznámil se vzdělanými luterskými faráři *Christopherem Köhlerem* a *Johannesem Warnsem*, kteří nesouhlasili s přijímáním neobrácených lidí za členy církve a kterým vadilo zesvětštění církve. Ovlivnění vyučováním *Edmunda Hammera Broadbenta* luterskou církev opustili. V Berlíně pak vznikla misijní škola pod vedením Christophera Köhlera.

Fr. J. Křesina později odjel do Londýna a cestoval i po dalších místech Velké Británie. Zpět do vlasti se vrátil roku 1909, odmítnul kazatelské místo v reformované církvi, neboť dospěl k přesvědčení, že zastávat tento úřad není v souladu s učením Písma a apoštolů, a začal misijně pracovat ve Vizovicích na Valašsku.¹⁰⁷

¹⁰⁵ PALA, HUDEC, *Cestou pravdy a lásky*, s. 29-30.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 35.

¹⁰⁷ František Jan KŘESINA, Luboš Pavel KŘESINA, *Kristus v obětech Starého zákona*. Vlastním nákladem vydal L. P. Křesina, s. 7-8.

V roce 1912 se vrátil do Prahy, začal vydávat časopis *Ze slov pravdy a lásky* a podnikl misijní cesty do Srbska, Bulharska a Chorvatska. V roce 1914 se přestěhoval do Plzně a během první světové války pracoval jako dělník ve Škodových závodech. Po válce se vrátil opět do Prahy, obnovil vydávání časopisu *Ze slov pravdy a lásky* a podnikal misijní cesty do středních Čech, Žamberecka a Ostravska. Dochází k rozšíření bratrského hnutí (později i bratrské literatury) a vznikají nová shromáždění.¹⁰⁸

František Jan Křesina během svého života vydal 25 ročníků zmíněného časopisu *Ze slov pravdy a lásky* a také řadu knih, brožur a evangelizačních letáků. Vydávání časopisu bylo v roce 1948 komunistickým režimem v Československu zastaveno a svobodné křesťanské sbory byly v dubnu 1951 zakázány. Obnovit činnost jim bylo povoleno v roce 1956, avšak již ne jako svobodným, nezávislým sborům, ale jako celostátní církevní organizaci nazvané *Křesťanské sbory*. Svobodní křesťané, kteří se nepodřídili, byli pronásledováni. S touto nově vzniklou, státem sledovanou organizací Fr. J. Křesina už kvůli svému přesvědčení nechtěl a nemohl spolupracovat. Věřícím nadále sloužil svými pastýřskými listy.¹⁰⁹

9. Luboš Pavel Křesina

Luboš Pavel Křesina (1922-2017) se narodil v Československu křesťanským rodičům, jeho otcem byl František Jan Křesina. V roce 1941 s vyznamenáním absolvoval prestižní gymnázium. Po skončení 2. světové války mu bylo díky pomoci otceva přítele umožněno studovat na Biblickém institutu v Glasgow, kde si kromě angličtiny osvojil také hebrejštinu a řečtinu. Již ve svých 24 letech byl schopen kázat česky, německy a anglicky.¹¹⁰

Po zákazu svobodných sborů komunistickým režimem v roce 1951 L. P. Křesina studoval strojírenství, pracoval jako dělník v továrně Jawa a později ve Výzkumném zdravotnickém ústavu v Praze. Ve volném čase se ilegálně věnoval službě Pánu a byl kvůli tomu vyslýchán policií. V srpnu 1967 emigroval z Československa do Velké Británie a od března 1968 žil ve Spojených státech amerických, kde pracoval mimo jiné jako návrhář helikoptér Sikorsky ve Stratfordu ve státě Connecticut. V letech 1969 – 1988

¹⁰⁸ PALA, HUDEC, *Cestou pravdy a lásky*, s. 66.

¹⁰⁹ František Jan KŘESINA, Luboš Pavel KŘESINA, *Kristus v obětech Starého zákona*. Vlastním nákladem, s. 10.

¹¹⁰ NABÍDKA VZDĚLÁVACÍ DUCHOVNÍ LITERATURY, „Stručný životopis Luboše Pavla Křesiny“, http://www.kresina.org/LPK_zivotopis.htm [Cit. 2023-11-01].

se ve volném čase podílel na přípravě československého křesťanského vysílání Trans World Radio v Montecarlu v Monaku. Spisovatelské činnosti se věnoval po odchodu do důchodu. Po revoluci v roce 1989 několikrát navštívil Českou i Slovenskou republiku, naposledy v roce 2004.¹¹¹

Je autorem těchto česky psaných knih, vydaných vlastním nákladem:

- Evangelium a nauky v něm obsažené
- Stvoření člověka a jeho sedm typů v Písmech Nové smlouvy
- Biblické vyhodnocení spisu „Když se víra s vědou nehádá“, který napsal RNDr. Pavel Javornický
- Boží správy věků (rozšířené a upravené druhé vydání knihy původně nazvané *Zákon, království, milost*, kterou vydalo nakladatelství A-ALEF v Ostravě v roce 1993)
- K obraně evangelia
- Modlářství staré a nové
- První Pavlova modlitba v listu Efezským
- Charismata – výklad novozákonního zjevení o duchovních darech
- Kázeňská opatření – deváté přikázání

K vydání také připravil knihu, jejímž původním autorem je František Jan Křesina:

- Kristus v obětech Starého zákona

Obrázek 1: Luboš Pavel Křesina¹¹²

¹¹¹ NABÍDKA VZDĚLÁVACÍ DUCHOVNÍ LITERATURY, „Stručný životopis Luboše Pavla Křesiny“, http://www.kresina.org/LPK_zivotopis.htm [Cit. 2023-11-01].

¹¹² Lubos Paul KRESINA, *God & Israel*, Port Colborne: Gospel Folio Press, 2014, zadní strana obálky.

10. Ján Ostrolucký

Dle mého názoru podstatná část literatury týkající se eschatologie Křesťanských sborů v České republice je tvořena knihami *Ing. Jána Ostroluckého* (1932-2023). Narodil se křesťanským rodičům v Batizovcích na Slovensku. Rodina Ostroluckých se přestěhovala do Nitry, když byly Jánovi čtyři roky. Zde poznal přítele židovské národnosti jménem Lewi, který se později přestěhoval do Izraele. Židovská rodina také chodila do stejného shromáždění jako rodina Ostroluckých. Je možné, že zde se nachází počátky Jánova vztahu k Izraeli. V jedenácti letech prožil obrácení a ve čtrnácti letech chtěl být pokřtěn. Přestože bratři ve sboru doporučovali, aby s tím ještě počkal, byl nakonec ponořením v řece pokřtěn.¹¹³

Během 2. světové války v roce 1944 poskytla rodina Ostroluckých nocleh asi pětadvaceti Židům. V 50. letech se věřící z Křesťanských sborů museli scházet tajně, pouze po skupinkách v rodinách, neboť jejich shromáždění byla komunistickým režimem zakázána. Při těchto tajných setkáních věřící písňe často jen četli, aby zpěv nevzbudil pozornost. Někteří bratři neunikli výslechům i vězení a také Ján byl vyslýchán. Kázáním ve sboru sloužil poprvé v sedmnácti letech. Po gymnáziu od roku 1951 studoval v Bratislavě strojírenství.¹¹⁴

V roce 1956 pomáhal v Brně Dr. Janu Zemanovi při vydávání knihy *Izaiáše* a naplno se této práci začal věnovat od roku 1969, kdy převzal po zesnulém Dr. Zemanovi vydávání kalendáře *Cestou života* a časopisu *Živá slova*. Byl „neúnavný dřič“, jak v zaměstnání, tak i ve službě Bohu. Kázal nejen v českých zemích, ale i v zahraničí, povzbuzoval, organizoval konference a různá setkání věřících. Vydavatelské práci se věnoval několik desetiletí, až do posledních dnů svého života. Po přestěhování do Ostravy pracoval v třebovické elektrárně, učil na technické škole a je spoluautorem knihy *Řízení podle odchylek v hospodářské organizaci*¹¹⁵ a autorem dvoudílné učebnice *Automatizace v energetice*. Později začal psát knihy na biblická témata.¹¹⁶

¹¹³ *Volání uprostřed noci: Sborník 5*, Ostrava: Křesťanský sbor Ostrava-Kunčičky, 2024, s. 218.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 218.

¹¹⁵ Název knihy byl upřesněn oproti původnímu zdroji podle katalogu Moravské zemské knihovny v Brně, <https://vufind.mzk.cz/Record/MZK01-000226715>.

¹¹⁶ *Volání uprostřed noci: Sborník 5*, s. 218-219.

V roce 1991 převzal v Izraeli vyznamenání *Spravedlivý mezi národy* jménem svých rodičů, kteří v době holocaustu zachránili židovskou rodinu.¹¹⁷ Jména jeho rodičů jsou spolu s osmi tisíci jmen dalších zachránců židovských rodin vytesána ve *Zdi spravedlivých* v Jeruzalémě.¹¹⁸ Živě se zajímal o židovský národ a napsal několik knih zabývajících se tematikou Izraele, zejména z pohledu biblických proroctví. V letech 1993 – 2000 působil také jako průvodce křesťanů na zájezdech do Svaté země.¹¹⁹ Ve funkci odpovědného redaktora Vydavatelství Křesťanských sborů vydával knihy, kalendáře, ročenky a časopisy.¹²⁰ Je autorem řady článků v periodiku *Volání uprostřed noci* a také autorem těchto knih:¹²¹

- Izrael včera a dnes (1995)
- Izrael včera a dnes 2 (2001)
- Víra a spasení (2003)
- Biblická proroctví o konci věků (2006)
- Věřící ze Židů a národů v 1. a 21. století (2009)
- Znamení poslední doby (2013)
- Vážnili ich pre Pána (2014)
- Návrat ke kořenům křesťanské víry (2016)
- Izrael a Palestinci (2017)
- Kde Duch působí (2018)
- Symbolika jeruzalémských bran (2019)
- Vytržení církve (2019)

Ján Ostrolucký byl pilířem Křesťanského sboru v Ostravě.¹²²

¹¹⁷ Ján OSTROLUCKÝ, *Izrael a Palestinci*, Ostrava: Křesťanský sbor Ostrava-Kunčičky, 2017, zadní strana obálky.

¹¹⁸ *Volání uprostřed noci: Sborník 5*, s. 220.

¹¹⁹ Ján OSTROLUCKÝ, *Izrael a Palestinci*, zadní strana obálky.

¹²⁰ *Volání uprostřed noci: Sborník 5*, s. 221.

¹²¹ Databáze knih.cz, „Ján Ostrolucký“, <https://www.databazeknih.cz/vydane-knihy/jan-ostrolucky-57019> [Cit. 2023-11-01].

¹²² *Volání uprostřed noci: Sborník 5*, s. 221.

Obrázek 1: Ing. Ján Ostrolucký¹²³

¹²³ STŘEDOČESKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V KLADNĚ, „Ostrolucký, Ján,“ https://ipac.svkkk.cz/arl-kl/cs/detail-kl_us_auth-p0051445-Ostrolucky-Jan-1932/?qt=mg [Cit. 2023-11-01].

Eschatologie z pohledu Křesťanských sborů

V periodiku *Živé slovo*, které vydávají Křesťanské sbory Brno-Židenice, je možno nalézt charakteristiku „sebe sama“, pohled, jak se vidí samy Křesťanské sbory, resp. čím se odlišují od jiných denominací. Součástí textu je i souhrn *eschatologie*:

Křesťanské sbory jsou společenstvím křesťanů, které tvoří samostatné sbory. Jsou navzájem nezávislé nejen ekonomicky, ale i v rovině duchovní. Struktura sborů je jednoduchá a tvoří ji starší a diakoni (vedoucí jednotlivých služeb). Charakteristickými rysy, jenž je odlišují od ostatních evangelikálních společenství, jsou např. služba Slovem obdarovanými bratry namísto ordinovaných kazatelů, pravidelné slavení Památky (tj. Večeře) Páně, prostá liturgie a „*eschatologie*, pohled na budoucí věci zahrnující

- příchod Pána Ježíše Krista pro církev,
- jednání s Izraelem včetně Velkého soužení a následný
- příchod Pána Ježíše v moci a slávě k vysvobození Izraele,
- soud nad antikristem a jeho falešným prorokem,
- ustanovení Tisíciletého království,
- poslední Satanova vzpoura,
- poslední soud před velkým bílým trůnem, následně pak
- zánik země a vznik nového nebe a nové země.“¹²⁴

V následujících kapitolách tato eschatologická témata blíže objasním. Rozdělení do jednotlivých odrážek jsem přidal pro přehlednost; v původním textu článku odrážky nejsou.

1. Biblická proroctví

Pro studium eschatologických témat v Křesťanských sborech má zcela klíčovou úlohu studium Bible. Podobně jako u jiných evangelikálních denominací, Bibli se zde rozumí svatá Písma Starého a Nového zákona bez deuterokanonických knih. Zvláštní důležitost má zejména *proroctvé slovo*, které apoštol Petr doporučuje ke studiu: „Tím se

¹²⁴ Tomáš PALA, „Co (ne)víte o Křesťanských sborech?“, *Živé slovo* 54, č. 3 (2023): 10.

nám potvrzuje prorocké slovo, a činíte dobře, že se ho držíte; je jako svíce, svítící v temném místě, dokud se nerozbřeskuje den a jitřenka vám nevzejde v srdci.“¹²⁵

V úvodu knihy *Biblická prorockví o konci věků* J. Ostrolucký ukázal způsob výkladu prorockví na příkladu, jak Ježíš Kristus odpověděl na otázku svých učedníků týkající se jeho druhého příchodu a zničení jeruzalémského chrámu. Ježíš jim citoval stať o *ohavnosti zpusťosení* z proroka Daniele.¹²⁶ Autor se zde domnívá, že Ježíš jistě neměl na mysli zneuctění chrámu Antiochem IV. Epifanem v roce 167 př. Kr., ani (v té době ještě budoucí) zničení chrámu v roce 70 n. l., nýbrž na zničení chrámu a Jeruzaléma, které stále ještě leží v budoucnosti a má se odehrát v době *velikého soužení* (srov. Mt 24,21-22).¹²⁷

Pro eschatologii jsou v Bibli poměrně zásadní dvě knihy: starozákonní kniha Daniel a novozákonní kniha Zjevení. K těmto knihám existuje více přístupů. J. Ostrolucký vuvádí vysvětlení tří základních výkladových metod ke knize Daniel:¹²⁸

1. kontinuální
2. préteristická
3. futuristická

Také ke knize Daniel existuje mnoho výkladů, které lze shrnout do čtyř základních metod:¹²⁹

1. Préteristická
2. Historická
3. Spirituální
4. Futuristická

Několik metod výkladu existuje i v případě milénia:¹³⁰

1. Premilénismus
 - a. Historický premilénismus
 - b. Dispenzacionalismus
2. Amilénismus

¹²⁵ Srov. 2Pt 1,19.

¹²⁶ Srov. Mt 24,15.

¹²⁷ Ján OSTROLUCKÝ, *Biblická prorockví o konci věků*, Ostrava: A-ALEF, 2006, s. 5-7.

¹²⁸ Tamtéž, s. 56.

¹²⁹ Tamtéž, s. 58.

¹³⁰ Tamtéž, s. 59-62.

3. Postmilénismus

J. Ostrolucký uvádí, že jeho způsob výkladu biblických proroctví je na bázi *dispenzacionalismu*.¹³¹

2. *Dispenzacionalismus*

Podle Dr. Johna F. Walvoorda, druhého prezidenta Dallas Theological Seminary, který zdůrazňuje důležitost *dispenzacionalismu*, je při studiu Písma nejdůležitější chápat, že „biblické zjevení spadá do dobře definovaných období, tato období jsou od sebe zřetelně oddělena a rozeznání těchto předělů a jejich božského účelu představuje jeden z důležitých faktorů při správném výkladu Písma. Těmto předělům se říká ‚dispenzace‘. V postupných biblických historických obdobích lze pozorovat rozdílné dispenzace. Je pravděpodobné, že rozeznání dispenzací vrhá na celé poselství Bible více světla než kterýkoli jiný přístup ke studiu Bible“ (Chafer, Lewis Sperry: *Major Bible Themes*, s. 126).¹³²

Společná definice *dispenzace* zakladatele Dallas Theological Seminary Lewise Sperryho Chafera a Dr. Johna F. Walvoorda zní takto: „Dispenzaci lze definovat jako fázi Božího postupného zjevení, která ustanovuje určitou službu nebo pravidla pro život. I když pojmy *dispenzace* a věku nejsou v Bibli zcela totožné, je zřejmé, že ke každému věku náleží jeho odpovídající *dispenzace*“ (Chafer, Lewis Sperry: *Major Bible Themes*, s. 126). Cyrus Ingerson Scofield se k *dispenzaci* vyjádřil takto: „*Dispenzace* je období, v němž je člověk podroben zkoušce poslušnosti vzhledem k určitému konkrétnímu zjevení Boží vůle. [...] V jednotlivých *dispenzacích* Bůh ukázal všechny možné způsoby jednání s člověkem. V každé *dispenzaci* člověk selhává a pouze Boží milost je dostatečná. [...] Znalost *dispenzací* je tedy klíčem k pochopení Božího záměru v dějinách a k otevření Písma, které zaznamenává Boží jednání s člověkem i jeho vlastní božské sebezjevení“ (Chafer, Lewis Sperry: *Major Bible Themes*, s. 127, 136).¹³³

Chafer a Walvoord jsou toho názoru, že je potřeba řídit se několika principy. Jedním z nich je doslovný výklad Bible, dále je to princip postupného zjevení, tedy že

¹³¹ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s. 7.

¹³² John G. REISINGER, *Čtyři Abrahamova potomstva*, Online, Praha: Zápas o duši, 2003, s. 72. Dostupné z: <http://www.reformace.cz/sites/default/files/4-abrahamova-potomstva.pdf> [cit. 2024-02-20].

¹³³ Tamtéž, s. 72-73.

pravda je zjevována v několika fázích. Třetím principem je to, že následné zjevení do jisté míry převyšuje to předchozí, což vede ke změně životních pravidel a Božích požadavků. Jako příklad je uveden Boží příkaz v Nu 15,32-36 o trestu smrti člověka za neposlušnost sobotního zákazu sbírat dříví, který se dnes neprovádí, protože žijeme v jiné dispensaci. Dispensací bývá většinou uvedeno sedm:¹³⁴

Pořadí	Dispensace	Charakteristika	Rozsah trvání
I	nevinnosti	věk svobody	Gn 1,26 – Gn 3,6
II	svědomí	věk lidského rozhodování	Gn 3,7 – Gn 8,9
III	lidské vlády	smlouva s Noémem	Gn 8,20 – Gn 11,9
IV	zaslíbení	smlouva s Abrahámem	Gn 11,10 – Ex 19,2
V	zákona	izraelský národ	Ex 19,3 – Sk 2
VI	milosti	církev	Sk 2 – vytržení církve
VII	království	milénium	Kristův druhý příchod – zničení země ohněm

Dispensacemi se rozumí *věky* – tento termín použil např. autor epištoly k Židům: „V tomto posledním čase k nám promluvil ve svém Synu, jehož ustanovil dědicem všeho a skrze něhož stvořil i věky.“¹³⁵ „Ve víře chápeme, že Božím slovem byly založeny světy (řecky: věky) [...]“¹³⁶ Podrobně se této problematice věnuje L. P. Křesina v knize *Boží správy věků*. Uvádím jen malý úryvek: „[...] Tyto verše jako další, které ještě budou citovány, vedou k závěru, že v historii Božího jednání s člověkem byla období, věky (aión), z nichž každé bylo charakterizováno specifickým Božím zjevením. Takové zjevení potom bylo základem správy (oikonomia) toho kterého období – věku. [...] Jinými slovy, každé takové období či věk Božího zjevení se nacházel pod určitou Boží správou. Sama skutečnost, že Bůh v různých dobách a v různých částech promlouval, naznačuje, že jedinci nebo společnost, jimž v jednom určitém období bylo dáno určité zjevení, nemohli si dovolit libovolně přenášet toto zjevení do druhého období. Jestli tak činí, pak pravděpodobně skončí v jednání a ve způsobu života, který není podle Boží vůle.“¹³⁷

¹³⁴ REISINGER, *Čtyři Abrahamova potomstva*, s. 73-74.

¹³⁵ Srov. Žd 1,2.

¹³⁶ Srov. Žd 11,3.

¹³⁷ Luboš Pavel KŘESINA, *Boží správy věků*, vlastním nákladem, s. 133.

Jako příklad takového nepochopení a přenášení zjevení je zde uvedena snaha žít podle desatera Božích přikázání v současném „věku *evangelia Boží milosti* a přítomnosti Ducha Božího ve spasených Křesťanech”. L. P. Křesina ve svých knihách důsledně rozlišuje mezi „křesťanstvem“ a „Křesťany“ (podobně i „Církev“), psáno s velkým počátečním písmenem. V prvním případě se jedná o matrikové křesťany, kteří jsou třeba i pravidelnými účastníky bohoslužebných shromáždění, avšak neprožili skutečné obrácení, nejsou znovuzrozeni a žijí pohansky, podle vlastní, nikoli Boží vůle, třebaže mohou vykonávat i nějakou náboženskou činnost.

„[...] Bůh měl své důvody, proč hned prvním lidem při jejich stvoření nedal zjevení, se kterým by veškeré člověčenstvo vystačilo po celou dobu své existence! Na základě svých zjevení Bůh jinak jednal s Adamem a s Evou v ráji a jinak po jejich vyhnání z ráje. Bůh jednal jinak s Abrahamem než s Adamem, jinak s Izraelem než s národy světa a opět jinak jedná s Církví než jednal s Izraelem. Bůh pro každý věk měl jiné zjevení s jinou správou.“¹³⁸

Jinými příklady, které L. P. Křesina uvádí jako nerozlišování věků, je vybízení křesťanů duchovními, aby v době milosti žili podle *Kázání na hoře*, nebo aby se modlili modlitbu *Otče náš*. Obojí se má týkat věku království Božího na zemi, nikoli církve. V textu „Slyšeli jste, že bylo řečeno: Oko za oko a zub za zub. Já však vám pravím, abyste se zlým nejednali jako on s vámi; ale kdo tě uhodí do pravé tváře, nastav mu i druhou“¹³⁹ nemá být kontrastován zákon a milost, ale zákon a zásady Kristova království na zemi. „V přítomném věku Milosti ani nemůžeme doslova žít podle všech zásad vyslovených v ‚Kázání na hoře‘. Toto kázání však obsahuje některé věčně platné principy, podle nichž máme žít i v přítomném věku. V ‚Kázání na hoře‘ jsou naopak užity čistě židovské výrazy a pojmy, např. židovské synedrium, synagoga, fyzický oltář, fyzická oběť, korban, rácha atd. [...] Sám Pán se nezachoval podle svých slov o ‚nastavení druhé tváře‘ a právě tak apod. Pavel! [...] Nedivíme se, že dochází ke zmatkům mezi Křesťany, když jsou vybízeni, aby v jednom věku žili podle učení druhého věku, nebo aby smísili učení a zásady dvou nebo více věků!“¹⁴⁰

¹³⁸ KŘESINA, *Boží správy věků*, s. 133.

¹³⁹ Srov. Mt 5,38-39.

¹⁴⁰ KŘESINA, *Boží správy věků*, s. 147-148.

3. Příchod Pána Ježíše Krista pro církev (vytržení církve)

V přehledu eschatologických témat Křesťanských sborů nelze opomenout tzv. *vytržení církve*. Apoštol Pavel v prvním listu do Tesaloniky povzbuzuje tamější křesťany, aby se nermoutili jako ostatní lidé bez naděje, a píše o vzkříšení věřících v době Kristova příchodu. Ti křesťané, kteří v té době budou ještě žít, budou proměněni. Ve druhém listu pak doplňuje, co bude předcházet dni Páně – odpadnutí a zjevení člověka hříchu, syna zatracení.

Podle prvního listu do Tesaloniky¹⁴¹ bude Ježíšův příchod probíhat následovně: Nejprve zazní povel od Otce, pak hlas archanděla, zazní Boží polnice a vzkříšení zesnulí a proměnění žijící budou *uchvázeni v oblacích*. Na tuto událost církev čeká už od apoštolských dob. O vytržení církve se mluví zejména v prostředí bratrského hnutí. Na otázku „kdy?“ ve vztahu k době soužení existuje několik odpovědí:

1. Pretribulationismus – vytržení církve se stane před dobou soužení
2. Intribulationismus – církev musí projít první polovinou doby soužení
3. Posttribulationismus – církev musí projít celou dobou soužení

J. Ostrolucký uvádí, že většina biblistů zastává pretribulationismus.¹⁴²

Lze se setkat s názorem, že následující text z Lukášova evangelia potvrzuje vytržení církve: „Bud'te bdělí a prostě v každý čas, abyste měli sílu *uniknout* všemu tomu, co se bude dít, a mohli stanout před Synem člověka.“¹⁴³ J. Ostrolucký s tím ale nesouhlasí, protože podle něj se tento text netýká církve. Ježíš tato slova řekl učedníkům podobně jako v proslovu na Olivové hoře ve 24. a 25. kap. Matoušova evangelia a týkají se Židů věřících v Krista, kteří budou žít na zemi v době před jeho příchodem ve slávě do Jeruzaléma. Ve stejném proslovu je řeč o *velkém soužení*, jaké nebylo nikdy dřív a nebude nikdy potom.¹⁴⁴ „Tímto soužením budou procházet Židé věřící v Mesiáše. Tito, v té době žijící Židé, uvidí znamení v nebeské sféře (měsíc, slunce, hvězdy), na zemi (zemětřesení) i mezi lidmi (války, hlad, morové nákazy). [...] Tato znamení nemají souvislost s vytržením Církve! Z vytržením Církve Písmo nespojuje žádná znamení, alespoň se o nich v listech apoštolů nic neříká. Může nastat kdykoliv...“¹⁴⁵

¹⁴¹ Srov. 1Te 4,17.

¹⁴² OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s. 279-282.

¹⁴³ Srov. L 21,36.

¹⁴⁴ Srov. Mt 24,21.

¹⁴⁵ JÁN OSTROLUCKÝ, *Vytržení církve*, Ostrava: Křesťanský sbor Ostrava-Kunčičky, 2019, s. 11.

Podle J. Ostroluckého druhý příchod Pána Ježíše bude mít dvě fáze: poprvé to bude pro uchvácení církve do povětří a odruhé Kristus přijde v slávě na zem ke zřízení Božího království.¹⁴⁶

4. Jednání s Izraelem včetně tzv. velkého soužení

J. Ostrolucký vidí v tom, že Izraelité si navzdory svému po tisíciletí trvajícím rozptýlení mezi národy do dnešních časů zachovali svou národní identitu, pozoruhodný důkaz Boží moci. Izrael má podle Jeremiášova proroctví¹⁴⁷ existovat jako národ, dokud bude trvat slunce, měsíc a hvězdy. „Téměř každá kniha Starého zákona obsahuje proroctví o Izraeli, nebo tvoří rámec pro odpovídající zjevení. Toto téma pokračuje v novozákonních proroctvích, protože je v nich odkryta cesta Izraele až do věčnosti.“¹⁴⁸

Bůh sám si vyvolil tento národ, aby byl jeho lidem.¹⁴⁹ J. Ostrolucký nesouhlasí s názory některých teologů, že církve v dějinách spásy Izrael nahradila. Izrael je stále vyvoleným národem, i když je kvůli své nevěře dočasně „ponechán stranou“. Je podle něj možné, že některá Boží poselství mohou zůstat po dlouhou dobu zapečetěná, podobně jako píše prorok Daniel, „až do doby konce“,¹⁵⁰ ale právě tak je možné, že existencí státu Izrael doba konce už nastala.¹⁵¹

J. Ostrolucký důkladně rozebírá šest smluv, které Bůh uzavřel se svým lidem:¹⁵²

1. Smlouvu s Noé (Gn 9,1-18)
2. Smlouvu s Abrahamem (Gn 12,1-15,17)
3. Sinajskou smlouvu (Ex 20,1-31,18)
4. Smlouvu obsahující Zaslíbení země (Dt 28-30)
5. Smlouvu s Davidem (2Sa 7,4-16; 1Pa 17,3-15)
6. Novou smlouvu (Jr 31,31-33)

Církev ale není totéž co Izrael. Nová smlouva s Izraelem není uzavřena s církví a uskuteční se až v budoucnu a bude uzavřena podobně jako Stará smlouva s celým Izraelským národem, nikoliv s jednotlivci.¹⁵³ „Církev má přirozeně účast na požehnáních

¹⁴⁶ OSTROLUCKÝ, *Vytržení církve*, s. 17.

¹⁴⁷ Srov. Jr 31,35-36.

¹⁴⁸ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s. 21.

¹⁴⁹ Srov. Dt 7,6

¹⁵⁰ Srov. Da 12,9

¹⁵¹ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s. 22.

¹⁵² Tamtéž, s. 23

¹⁵³ Tamtéž, s. 46

znovuzrození, jako na přítomném díle Ducha svatého a na odpuštění hříchů, ale vlastní naplnění smlouvy se očekává až v příchodu Pána Ježíše na tuto zem. Církev pozůstává převážně z lidí, kteří patřili k pohanům, a je to zcela nové společenství lidí s Bohem. Je to tělo Kristovo, chrám Boží, který si Kristus buduje od seslání Ducha svatého o Letnicích v Jeruzalémě. Církev se nemůže porovnávat s Izraelem, národem, s nímž Bůh uzavřel Starou smlouvu.¹⁵⁴

S Izraelem také souvisí válka *Góga z Magógu*, kterou židovští učenci považovali za jednu z rozhodujících událostí, které Izrael uvedou do mesiášské éry. Proroctví proti Gógovi obsahují dvě kapitoly knihy proroka Ezechiele.¹⁵⁵ Názorů, koho může Góg označovat opět existuje více, např. islám nebo Rusko. J. Ostrolucký předkládá mj. úvahu Frediho Winklera, která v onom biblickém *nejzazším severu* vidí východní Turecko, Irák a Írán. Na časové zařazení existuje také několik pohledů, nicméně J. Ostrolucký činí závěr, že tuto válku časově zařadit nelze.¹⁵⁶

O *velkém soužení* je zmínka v Matoušově evangeliu ve 24. kapitole a týká se ho také text v knize Zjevení v kapitolách 8 a 16, kde je řeč o otevření sedmi pečeti, o sedmi andělech s polnicemi a o sedmi nádobách Božího hněvu. „Doba velkého soužení bude něco zcela mimořádného. Bůh bude soudit Izrael a svět. ‚Bude to doba soužení, jaké nebylo od vzniku národa až do této doby.‘ (Da 12,1). O době soužení a dni Hospodinově se mluví i v Novém zákoně: ‚Protože tehdy bude veliké soužení, jaké do té doby nebylo od počátku světa, a už ani nikdy nebude.‘ (Mt 24,21). [...] Veliké soužení bude probíhat v druhé polovině období sedmi posledních let před příchodem Krista na zem. Bude trvat tři a půl prorockého roku. Ve starozákonní době prorocký rok znamenal 360 dní. Zjevení popisuje poslední polovinu sedmiletého období jako 1260 dní, tj. 3 x 360 + 180 dní.“¹⁵⁷

5. Příchod Pána Ježíše v moci a slávě k vysvobození Izraele

Jak už bylo zmíněno v kapitole o vytržení církve, konečná fáze příchodu Krista bude ve velké moci a slávě¹⁵⁸ jako Mesiáše, který porazí všechny armády antikrista.¹⁵⁹ Ježíš Kristus přijde stejným způsobem, kterým odešel. Jeho učedníci tehdy při nanebevstoupení hleděli za ním, dokud jim andělé neřekli, že se stejným způsobem vrátí.

¹⁵⁴ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s. 37.

¹⁵⁵ Srov. Ez 38-39

¹⁵⁶ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s. 122-128.

¹⁵⁷ Tamtéž, s. 198.

¹⁵⁸ Srov. Zj 19,1-16; Mt 24,30-31.

¹⁵⁹ Ján OSTROLUCKÝ, *Znamení poslední doby*, Ostrava: A-ALEF, 2006, s. 286.

Ovšem „jeho návrat bude tak velkolepý, že předčí všechno, co do té doby svět kdy zažil. Ale pozor, pro svět přijde „jako zloděj v noci“, nečekaně. Noe varoval lidi kolem sebe, že Boží soud ve formě potopy přijde, a proto staví archu. Oni jeho varování nevěnovali pozornost, nepřipravovali se na tu chvíli, v níž se začaly z nebe valit proudy vody. Bylo to pro ně jako příchod zloděje v noci. Příchod Mesiáše bude jako blesk, který planoucím ohněm zazáří v nikdy nevidané svatosti.“¹⁶⁰

6. Soud nad antikristem a jeho falešným prorokem

Bible se v souvislosti s dějinami Izraele zmiňuje také o *antikristu*. V první epištole Janově je zmínka o *duchu antikrista*,¹⁶¹ který již je na světě a představuje záporný postoj lidí ke Kristu. Apoštol Pavel píše v listu do Tesaloniky o *dni Páně*: „Žádným způsobem se nedejte od nikoho oklamat, protože nenastane, dokud nedojde ke vzpouře proti Bohu (odpadnutí) a neobjeví se člověk nepravosti, Syn zatracení.“¹⁶² Dni Páně tedy bude předcházet odpadnutí, které podle některých biblistů znamená:¹⁶³

- vzpouru člověka hříchu, syna zatracení
- odpadnutí od víry, které bude předcházet Kristovu druhému příchodu
- nábožensko-politickou rebelii vůči Kristu, která vyvrcholí v boji u Armageddonu

J. Ostrolucký uvádí řadu současných příkladů toho, co by odpadnutí mohlo znamenat, jako např. rušení dne motliteb, půstu a pokání ve Švýcarsku, nárůst sekularizace a úbytek věřících ve Švýcarsku a Německu, vzestup okultismu a esoteriky, morální úpadek, pověry atd. Je zmíněno i povolení praktikovat satanismus na lodích britské Royal Navy. Ohledně osoby antikrista se zamýšlí nad otázkou, jakou bude mít antikrist národnost. Církevní otcové z prvních čtyř století soudili, že bude pocházet z Izraele, poněvadž Mesiáš, který by nepocházel z tohoto národa, by byl pro Židy nepřijatelný. Jiní vykladači jsou naopak toho názoru, že se antikrist zjeví jako *šelma z moře* národů, tzn. z nežidovského prostředí. J. Ostrolucký soudí, že zprvu „svými geniálními schopnostmi přivede lidstvo k míru a prosperitě. Bude to takový vůdce, který pevnou rukou zabrání každému nebezpečí války, organizátor, který vnese pořádek do

¹⁶⁰ OSTROLUCKÝ, *Známí poslední doby*, s. 291.

¹⁶¹ Srov. 1J 4,3.

¹⁶² Srov. 2Te 2,3.

¹⁶³ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s.129.

beznadějného chaosu mas. Jako vrchol lidské velikosti rozpoutá mohutné nadšení, jako iniciátor a představitel všech politických úspěchů vyvolá vědomí pokoje a bezpečí (1Te 5,3). Jako veliký panovník si vydobude vpravdě božskou úctu. Takto vyzvedne ducha a moc světa na nejvyšší míru. Pro světovou kulturu to bude doba nejmohutnějšího rozmachu a lesku. Ale to všechno se bude dít bez Boha, s vyloučením milosti, jen na základě sebedůvěry, v opojení oslavy vlastní síly a zbožněním lidského ducha.“ Antikrista při jeho vzestupu bude podporovat *falešný prorok*.¹⁶⁴

Mesiáš přijde do Izraele tehdy, až bude Jeruzalému nejhůře. Jeho příchod bude znamenat záchranu před úplným zničením Jeruzaléma, město však bude z velké části zpustošeno. Na obležení Jeruzaléma se budou podílet všechny národy.¹⁶⁵ V závěrečné bitvě ve stejném okamžiku zahyne falešný prorok i antikrist. Antikristovská vojenská základna bude rozdracena, šelma a falešný prorok budou zajati a uvrženi do ohnivého jezera, hořícího sírou. Satan bude na tisíc let svázán a uvržen do propasti.¹⁶⁶

7. Ustanovení tisíciletého království

„Aby se lidstvo nemohlo na nic vymlouvat, Bůh ho podrobí konečné zkoušce za co nejpříznivějších okolností. [...] Satan bude svázán a uvězněn, aby nemohl již dále klamat lidstvo. A aby člověk neřekl, že hříšné návyky jsou v nás příliš hluboce zakořeněné, a tak se jich nelze zbavit tak rychle, Bůh mu dá celých tisíc let. Během této ‚zkušební lhůty‘ bude člověku k dispozici i Duch svatý a Pán Ježíš bude na zemi osobně přítomen. Lidstvo nezažilo, jak by tento svět vypadal bez satanova vlivu, takže si to ani nedovedeme představit. Rozhodně bude svět naprosto jiný. Nikdo nebude rozněcovat nenávisť a vášně, a zasévat boje a zmatek. Člověk sice stále bude muset bojovat se svým nevěřícím a zlým srdcem, ale to je jako kdybyste měli soudek prachu, ke kterému chybí roznětka.“¹⁶⁷

Poměry v tisíciletém království nebudou dokonalé, přestože země bude naplněna poznáním Hospodinovým jako je moře naplněno vodami. Chybou mnohých je zaměňovat tisícileté království s obdobím milosti nebo s věčným stavem v *novém nebi a nové*

¹⁶⁴ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s.138.

¹⁶⁵ OSTROLUCKÝ, *Znamení poslední doby*, s. 294-295.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 298-299.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 299.

zemi,¹⁶⁸ který je bezhříšný. Budou se rodit nové generace lidí a až bude satan po tisíciletém království propuštěn ze žaláře, opět bude svádět lidstvo.¹⁶⁹

L. P. Křesina nesouhlasí s názorem, že vše, co je napsáno v Písmech Nové smlouvy, je závazné pro křesťany. Je třeba *správně rozdělovat slovo pravdy*¹⁷⁰ a „rozeznat, co je závazné pro který věk a pro který Boží lid.“¹⁷¹ Kázání na hoře v Matoušově evangeliu¹⁷² obsahuje výrazy čistě židovského prostředí, jako je synedrium, pekelný oheň (dosl. gehenna ohně), oltář, žalář, který byl v pravomoci nejvyšší židovské rady, synagoga, raka a korban. V kázání Kristus „vyhrožuje“ ohněm gehenny za určité přestupky, což je dle L. P. Křesiny v protikladu k epištolám, které obsahují pokyny závazné pro věk milosti. V nich se píše, že křesťané, kteří se dopustí přestupku, mají být podle jeho závažnosti buď *vyloučeni* ze sboru (dokud neučiní pokání), *napomínáni* nebo *napravováni*. Nemusí trpět oheň gehenny.¹⁷³

V kázání na hoře se Kristus ani jednou nezmiňuje o církvi, zato vícekrát o království nebeském. L. P. Křesina je toho názoru, že v době, kdy Pán toto kázání pronesl, se střetly tři *věky*: věk zákona, království a milosti,¹⁷⁴ a že v tomto proslovu Kristus vyhlásil „principy a směrnice pro život ve svém Království“ a že je „z velké části zákonického charakteru“.¹⁷⁵

Příkladem může být protiklad mezi textem z kázání na hoře, kde se říká, že ti, kdo působí pokoj, *budou* nazváni syny Božími¹⁷⁶ a textem Janova evangelia, kde se píše, že těm, kdo přijali Krista *dal* právo stát se Božími dětmi.¹⁷⁷ V prvním případě dotyční „obdrží odměnu, neboť si ji zasloužili. V druhém případě vidíme, že ti, kteří přijali Krista vírou, ihned obdrželi právo stát se Božími dětmi.“¹⁷⁸

Dalším příkladem může být text z kázání na hoře, který říká, že tiší (nebo mírní) obdrží *zemi* za dědictví.¹⁷⁹ L. P. Křesina soudí, že pro křesťana je tichost a mírnost ovocem

¹⁶⁸ Srov. 2Pt 3,13.

¹⁶⁹ KŘESINA, *Boží správy věků*, s. 203.

¹⁷⁰ Srov. 2Tm 2,15.

¹⁷¹ KŘESINA, *Boží správy věků*, s. 207.

¹⁷² Srov. Mt 5-6 kap.

¹⁷³ KŘESINA, *Boží správy věků*, 207-208.

¹⁷⁴ Tamtéž, 209-210.

¹⁷⁵ Tamtéž, 219.

¹⁷⁶ Srov. Mt 5,9.

¹⁷⁷ Srov. J 1,12.

¹⁷⁸ KŘESINA, *Boží správy věků*, 210.

¹⁷⁹ Srov. Mt 5,5.

Ducha svatého a nemůže být důvodem k odměně. Kromě toho dědictví křesťanů je v Kristu a je spojeno s nebem a nikoli se zemí.¹⁸⁰

8. Poslední satanova vzpoura

Po ukončení Milénia, „kdy ještě nějaký čas budou lidé na zemi, bude satan ještě jednou propuštěn a nebude mu vůbec zatěžko oklamat národy, a tak se potvrdí, že se zlo v srdci lidí vymýtiti nepodařilo.“¹⁸¹

Svede všechny národy a shromáždí je k boji. Početné vojsko obklíčí tábor svatých a město, které miluje Bůh, avšak Bůh zasáhne ohněm z nebe.¹⁸² Shromáždění svedených národů dokazuje, že lidská přirozenost bude porušená a hříšná i ve věku tisíciletého království. „Pokud člověk neustále nežije v plné závislosti víry na Bohu a v lásce k němu a jedná nezávisle na něm, vždy sejde na scesti. Člověk se neobejde bez Boží milosti, pomoci a vedení. To bude znovu potvrzeno po skončení tisíciletého království, kdy satan bude opět propuštěn z žaláře...“¹⁸³

9. Poslední soud před velkým bílým trůnem

Jakmile skončí existence lidí na této zemi, bude soud před velkým bílým trůnem, jak je popsán v knize Zjevení.¹⁸⁴ „Bude to soud nad mrtvými, kteří budou vzkříšeni, protože ve Zjevení 20,5 je napsáno: ‚Ostatní mrtví neožili, dokud se nenaplnilo těch tisíc let.‘ Také Pán Ježíš mluvil o tomto soudu: ‚Amen, amen říkám vám: Kdo slyší mé slovo a věří Tomu, který mě poslal, má věčný život a nepřejde na soud, ale již přešel ze smrti do života. Amen, amen říkám vám: Přichází hodina, a již je zde, kdy mrtví uslyší hlas Božího Syna a ti, kteří uslyší, budou žít... Nedivte se tomu, vždyť přichází hodina, kdy všichni, kteří jsou v hrobech, uslyší jeho hlas a vyjdou – ti, kdo konali dobro, budou vzkříšeni k životu, ale ti, kdo konali zlo, budou vzkříšeni k soudu.‘ (J 5,24-29). Můžeme si klást otázku, zda vzkříšená těla všech lidí budou stejná, nebo se budou lišit v podstatě – těla spasených budou nesmrtelná a těla zatracených budou smrtelná?“¹⁸⁵

¹⁸⁰ KŘESINA, *Boží správy věků*, s. 212.

¹⁸¹ OSTROLUCKÝ, *Znamení poslední doby*, s. 299.

¹⁸² Srov. Zj 20,7-9.

¹⁸³ KŘESINA, *Boží správy věků*, s. 203.

¹⁸⁴ Srov. Zj 20,11-15.

¹⁸⁵ Ján OSTROLUCKÝ, *Víra a spasení*, Ostrava: A-ALEF, 2003, s. 395-396.

10. Zánik země a vznik nového nebe a nové země

Ohledně místa věčného přebývání čtenáře J. Ostrolucký vede ke knize Zjevení 21,1-8, kde je ono místo stručně popsáno. Zdůrazňuje několik bodů:

- Bůh stvoří nové nebe a novou zemi, první země a nebe pominou, budou zničeny ohněm.
- Země bude spojena s místem Božího přebývání, s nebem, které je od věčnosti a nebude zničeno
- Nemluví se o Trojici, Bůh bude všechno ve všem (srov. 1K 15,28)
- Ve stánku Božím s lidmi se spasení lidé nedělí na skupiny, jak tomu bylo dříve. Kniha Zjevení se zmiňuje o církvi jako manželce Beránkově, ale je to v souvislosti s tisíciletým královstvím Kristovým na zemi a není to popis konečného stavu na nové zemi. V tisíciletém království budou mít lidé lidská těla, zatímco lidé v církvi Pána Ježíše budou mít těla nebeská a nebudou vázáni na tuto zem. „Nový Jeruzalém jako symbolický obraz církve není tentýž nový Jeruzalém, který sestoupí z nebe na novou zemi.“¹⁸⁶

11. Znamení posledních časů

Závěrem zde ještě uvádím výčet znamení posledních časů, jak je vidí J. Ostrolucký. V souvislosti se *znameními* předcházejícími jeho příchod raději volí termín *zvláštní události* připomínající budoucí *znamení*, aby nedošlo k omylům, jelikož není známo jak dlouho před Kristovým příchodem se budou zmíněná znamení objevovat. Připomíná tyto signály:

1. Vznik státu Izrael v roce 1948 znamenal splnění zaslíbení o návratu Židů z diaspory.
2. V Izraeli se připravuje výstavba třetího chrámu.
3. Dochází k pohybu mezi národy světa, probíhá rozpad věkých států na menší, rozpadl se systém kolonií. Vznikají velká seskupení států, jako je Evropská unie, Arabská liga apod.
4. Probíhající velké ekumenické sjednocování může naznačovat, že se utváří velký Babylon.¹⁸⁷

¹⁸⁶ OSTROLUCKÝ, *Víra a spasení*, s. 398.

¹⁸⁷ Srov. Zj 17,18.

5. Na světě lze pozorovat symptomy odpadnutí.
6. Působí duch antikrista.
7. Na světě dochází k nebývalému morálnímu rozkladu.
8. Více než miliarda lidí na světě hladoví. Šíří se dříve neznámé nemoci.
9. Dochází k nebývalým přírodním úkazům: velká zemětřesení, záplavy, hurikány, oteplování země.
10. Evangelium se šíří po celém světě.
11. Vznikají technické informační prostředky umožňující vyplnění proroctví o budoucí světovládě antikrista.¹⁸⁸

12. Shrnutí

Eschatologie v prostředí Křesťanských sborů vychází jen a pouze z Bible (bez deuterokanonických knih). Neexistuje zde žádný mimobiblický pramen nových informací, jak tomu bývá v případě sekt a nových náboženství. Vzhledem ke svobodě jednotlivých sborů, která platí i v duchovní oblasti, nemusí být výklady biblických proroctví ve všech sborech naprosto stejné, mohou se v některých detailech lišit.

Význačným rysem je *dispenzacionalismus*, přesvědčení o tom, že dějiny lze rozdělit na různé věky a v každém věku Bůh jedná s lidstvem poněkud jiným způsobem. To je důvodem, proč také důsledně rozlišují mezi církví a královstvím nebes. Charakteristickým rysem je i chápání druhého příchodu Krista jako *dvojí události*: jednou pro *vytržení jeho církve* a podruhé jako *Mesiáše, zachránce Izraele a ustavitele tisíciletého království*.

Eschatologické knihy se nijak zvlášť nezabývají rozpravou o pekle ani o nebi jako takovém, spíše pouze zmiňují biblické verše, které se týkají těchto fenoménů. (V knize J. Ostroluckého *Víra a spasení* je kratší kapitola, která upozorňuje, že termínem peklo se z řečtiny často překládá jak výraz *gehenna*, tak i *hádes*.) Co chybí zcela, je téma posmrtného očišťování, které, jak autoři věří, Bible vůbec nezná. Naopak velkou pozornost věnují Božimu vyvolenému národu. Ve vzniku státu Izrael vidí znamení, že se blíží vyvrcholení tohoto věku, a pozorně sledují dění na Blízkém Východě s ohledem na biblická proroctví. Snaží se porozumět tomu, kdo bude Góg z Magógu, antikrist a falešný prorok, co je Babel v knize Zjevení a zda bude obnovena Římská říše. Sledují také

¹⁸⁸ OSTROLUCKÝ, *Biblická proroctví o konci věků*, s. 289.

přípravy výstavby třetího chrámu v Jeruzalémě. Důležitým tématem jsou podobenství o příchodu Syna člověka v evangeliích.

Nebojí se přiznat, že řadu podrobností ohledně eschatologických témat nelze jednoznačně zodpovědět. V knize *Znamení poslední doby* J. Ostroluckého je možno nalézt seznam pětadvaceti otázek, na které autor nezná odpověď.

Závěr

Během přípravy na vypracování této bakalářské práce jsem měl příležitost prostudovat zajímavou a podnětnou literaturu. Cílem práce bylo charakterizovat eschatologii Křesťanských sborů v České republice na pozadí křesťanské eschatologie a dějin vzniku bratrského hnutí. Cíle bylo dosaženo postupně ve třech částech.

V první části jsem se komparativně věnoval přehledu křesťanské eschatologie z pohledu římskokatolické církve. Širší analýza dějin eschatologie není v textu obsažena, protože by překročila vymezený rámec této práce. V části druhé jsem vypracoval přehled historie vzniku církevního společenství, v našich zemích známého pod názvem Křesťanské sbory, a životopisy českých autorů důležitých pro tuto práci. Charakteristika eschatologických úvah těchto autorů v třetí části se ukázala být úkolem o dost těžším, než se zdálo na začátku. Knihy J. Ostroluckého a L. P. Křesiny se zabývají značným množstvím témat, rozebíraných velmi podrobně. Zejména u J. Ostroluckého je nejednou nastíněno několik různých možností výkladu a je na čtenáři, aby sám hledal správnou odpověď. Je poměrně těžké podat komplexní charakteristiku. Proto jsem se rozhodl držet osnovy eschatologických témat, kterou jako součást představení se Křesťanských sborů přinesl časopis *Živé slovo*, jenž samy Křesťanské sbory vydávají.

Eschatologické knihy Křesťanských sborů se striktně drží Bible, nezabývají se tradicí a už vůbec ne nějakým mimobiblickým zdrojem Božího zjevení. Vyznačují se srozumitelným podáním, čtivým jazykem, velkým respektem před Bohem i jeho Slovem a jsou psány způsobem, který k porozumění nevyžaduje teologické nebo filozofické vzdělání. Určitá orientace se snad předpokládá v knihách o budoucích událostech, jiné knihy, např. *Víra a spasení*, přináší křesťanskou zvěst pro lidi bez předchozí znalosti problematiky. Knihám je společný dispenzační pohled na Boží jednání v dějinách.

Autoři také vnímají důležitost kvalitního překladu Písma svatého. Je pro ně důležité, aby překladatel ke svému úkolu přistupoval poctivě. Vzhledem k tomu, že Bible je považována za jediný autoritativní a závazný text pro křesťana, překlad Písma svatého chápou jako nesmírně zodpovědný úkol, který má čtenáři přinášet nezkalené a neředěné Boží slovo a má tudíž zásadní vliv na jeho věčný život. Luboš Pavel Křesina ve svých knihách nabízí u některých novozákonních veršů vlastní překlad. Parafrázované překlady se nepoužívají.

V knihách Křesťanských sborů jsem nenalezl přílišná zjednodušování a mohu-li použít tento výraz, *populistický* styl, jak tomu někdy bývá např. v letničním a charismatickém evangelikálním prostředí.

Velmi důležitým tématem je také Izrael. Od jeho vzniku 14. května 1948 Křesťanské sbory veškeré dění kolem tohoto státu bedlivě pozorují, porovnávají s biblickými proroctvími a své úvahy přinášejí v knihách a časopisech buďto vlastních, nebo v překladech časopisů mezinárodních, např. švýcarský *Mitternachtsruf*.¹⁸⁹

Dobře si vzpomínám, jak mě poprvé zaskočila přímočará otázka těchto bratří: „Máš jistotu spasení?“ Vědomí bezpečí spásy a niterného pokoje, *jistota spasení* je rovněž charakteristická pro společenství Křesťanských sborů, snad podle vzoru apoštola Pavla, který mohl s klidem vyznat: „Dobrý boj jsem bojoval, běh jsem dokončil, víru zachoval. Nyní je pro mne připraven vavřín spravedlnosti, který mi dá v onen den Pán, ten spravedlivý soudce.“¹⁹⁰

¹⁸⁹ Dostupné z: <https://www.mnr.ch> [cit. 2024-02-20]

¹⁹⁰ Srov. 2Tm 4,7-8.

Seznam použité literatury

- BALTHASAR, Hans Urs von: *Síla křesťanské naděje*. Přel. Jan Spousta. Olomouc: Velehrad, 1995. ISBN 80-85966-01-8.
- Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona: (včetně deuterokanonických knih): český ekumenický překlad*. 26. vyd., (17. opr. vyd.). Přeložily ekumenické komise pro Starý a Nový zákon. Praha: Česká biblická společnost, 2019. ISBN 978-80-7545-093-7.
- BOUBLÍK, Vladimír: *Teologie dějin spásy*. Přel. Václav Steiner. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 80-7192-486-5.
- BULGAKOV, Sergej: *Nevěsta Beránkova: O bohodivství*. Přel. Alan Černošous. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2004. ISBN 80-86715-21-3.
- BULTMANN, Rudolf: *Dějiny a eschatologie*. Přel. Břetislav Horyna. Praha: ISE, edice OIKÚMENÉ, 1994. ISBN 80-85241-66-8.
- DINZELBACHER, Peter: *Poslední věci člověka: Nebe, peklo, očistec ve středověku*. Praha: Vyšehrad, 2004. ISBN 80-7021-693-X.
- DRÁPAL, Dan: *Ukážu ti, co se má stát*. Praha: KMS, 2020. ISBN 978-80-87904-34-3.
- GUARDINI, Romano: *O posledních věcech: Křesťanské učení o smrti, posmrtné očistě, vzkříšení, soudu a věčnosti*. Přel. Václav Steiner. Řím: Křesťanská akademie, 1972.
- Katechismus katolické církve*. Přel. Josef Koláček. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2001. ISBN 80-7192-488-1.
- KŘESINA, František Jan; KŘESINA, Luboš Pavel: *Kristus v obětech Starého zákona*. Vlastním nákladem vydal autor. [b. m.]: [b. n.], [b. r.].
- KŘESINA, Luboš Pavel: *Boží správy věků*. Vlastním nákladem vydal autor. [b. m.]: [b. n.], [b. r.].
- MÜLLER, Gerhard Ludwig: *Dogmatika pro studium i pastorači*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7195-259-6.

- NOVOTNÝ, Vojtěch: *Úvod k eschatologii*. Online. Praha: KTF UK, 2011. Dostupné z: KTF UK, http://ktf.cuni.cz/~novotny/statistiky/eschatologie/novotny_uvod_k_eschatologii.pdf. [cit. 2024-02-20].
- OSTROLUCKÝ, Ján: *Biblická proroctví o konci věků*. Ostrava: A-ALEF, 2006. ISBN 80-86509-29-X.
- OSTROLUCKÝ, Ján: *Izrael a Palestinci*. Ostrava: Křesťanský sbor Ostrava-Kunčičky, 2017.
- OSTROLUCKÝ, Ján: *Víra a spasení*. Ostrava: A-ALEF, 2003. ISBN 80-86506-12-5.
- OSTROLUCKÝ, Ján: *Vytržení církve*. Ostrava: Křesťanský sbor Ostrava-Kunčičky, 2019. ISBN 978-80-88135-25.
- OSTROLUCKÝ, Ján: *Znamení poslední doby: Biblické úvahy o druhém příchodu Krista*. Ostrava: Křesťanský sbor Ostrava-Kunčičky, 2013. ISBN 978-80-905203-4-9.
- PALA, Tomáš: „Co (ne)víte o Křesťanských sborech?“ *Živé slovo* 54, č. 3 (2023).
- PALA, Tomáš; HUDEC, Ján: *Cestou pravdy a lásky*. Ostrava: A-Alef, 1998.
- RAHNER, Karl: *Základy křesťanské víry*. Svitavy: Ing. Pavel Sejkora – Trinitas, 2002. ISBN 80-86036-38-3.
- REISINGER, John: *Čtyři Abrahamova potomstva*. Překlad Pavel Steiger. Online. Praha: Zápas o duši, 2003. Dostupné z: Reformace.cz, <http://www.reformace.cz/sites/default/files/4-abrahamova-potomstva.pdf>. [cit. 2024-02-20].
- ŠPIDLÍK, Tomáš: *Věřím v život věčný. Eschatologie*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2007. ISBN 978-80-86715-93-3
- Volání uprostřed noci: Sborník 5*. Ostrava: Křesťanský sbor Ostrava-Kunčičky, 2024. ISBN 978-80-88135-54-8

Seznam použitých internetových odkazů

<https://ipac.svkkl.cz/> - Středočeská vědecká knihovna v Kladně

<https://www.databazeknih.cz/> - Databáze knih

<http://www.kresina.org/> - Nabídka vzdělávací duchovní literatury Luboše Pavla Křesiny

<http://www.reformace.cz/> - Portál reformované teologie

<http://www.mnr.ch/> - Mitternachtsruf: Zukunft im Blick. Volání uprostřed noci, protestantské misijní dílo.